

TÜRK SİYASAL HAYATINDA CUMHURİYETÇİ GÜVEN PARTİSİ

Gürcan Bozkır*

Özet

Cumhuriyetçi Güven Partisi; 1967-1980 dönemi Türk siyasi hayatının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. CHP içinden çıkıp Güven Partisi olarak kurulmuş, daha sonraki dönemlerde değişik birleşmelerle Milli Güven Partisi ve Cumhuriyetçi Güven partilerine dönüşmüştür. Parti hiçbir seçimde % 7 üzerinde oy alamamış buna karşın siyasi çalkantılar sırasında birleşmelerle parlamentoda 2. büyük parti konumuna gelebilmiştir. Bir küçük grubun partisi olmasına karşılık hükümetlerde yer almış içerisinde başbakan çıkarmıştır.

Bu makalede esas olarak Cumhuriyetçi Güven Partisi'nin Türk siyasi yaşamında oynadığı rol açıklanmaya çalışılmıştır. Partinin ortaya çıkışı, ortaya çıkışının nedenleri, o dönemin siyasi ortamı, parti tipolojisi, partinin görüşleri, partinin örgütlenmesi ve kongreleri, partinin katıldığı seçimler, partinin katıldığı hükümetler ve partinin siyasal yaşamdan ayrılması süreçleri irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Cumhuriyetçi Güven Partisi CGP, Güven Partisi GP, Milli Güven Partisi MGP, Cumhuriyet Halk Partisi CHP, Ortanın Solu.*

REPUBLICAN TRUST PARTY IN TURKISH POLITICAL LIFE

Abstract

Republican Trust Party constitutes an important part of Turkish political history between years 1967-1980, a thirteen year long period. Emerging out of Republican People's as Trust Party. Despite never being able to pass 7% percent of the total votes, as a result of various political events and coalescences, it become the second greatest party in the parliament. Although it was mainly consisted of minorities, it participated in several governments and had its own prime minister.

In this article, basically, the role of Republican Trust Party in Turkish political history was explained. Emergence of the party, reasons of its emergence, political environment of the era, typology of the party, its political standings and its period of leaving politics were scrutinized

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (gurcan.bozkir@deu.edu.tr).

Keywords: *Republican Trust Party CGP, Trust Party GP, National Trust Party MGP, Republican People's Party CHP, Central Left.*

1. Güven Partisi'nin Kuruluşu

1.1. CHP'de "Ortanın Solu" Düşüncesi ve Parti İçi Muhalefetin Başlaması

1960 Askeri müdahalesi sonrasında oluşan ortam, dünyadaki ve Türkiye'deki gelişmeler CHP'nin parti politikasını yeniden gözden geçirmesine neden oldu. CHP daha solda bir parti olma yoluna girdi. Bu konudaki ilk adımlar 1964 kurultayında "Temel Hedefler Beyannamesi"yle atıldı¹. 1965 yılında ise CHP biraz daha ilerleyerek partinin yeni çizgisini "Ortanın Solu" olarak ilan etti².

Parti içinde bu yeni politikaya karşı hemen tepkiler oluştu. 1965 seçimleri sonrasında parti oy kaybederek çıkınca bu çıkışlarını hızlandırdılar. 1966 senato seçimleri sonrası ise parti içindeki muhalefet ayaklandı. 76 senatör ve milletvekili bir bildiriyle ortanın solu politikasının bitirilmesini istedi³.

CHP 18. Kurultayı artık iki tarafın açık açık savaştığı ama genel başkanın etkisiyle her iki tarafın parti içinde kaldığı biri kurultay oldu⁴. CHP içindeki bu iki keskin grup 26 Aralık 1966 tarihinde yapılan Parti Meclisi toplantısında iyice ayrıştı. CHP Parti Meclisi; toplantı sonucunda bütün itirazlara rağmen partinin "Ortanın Solu" düşüncesinde olduğunu vurguladı. Bildirinin bu şekilde yayınlanmasına karşı, parti meclisi içinde ortanın solu düşüncesine karşı olan 8 parti meclisi üyesi bildiriye karşı olduklarını açıkladı. Bildiriye karşı olan parti meclisi üyeleri Kayseri Milletvekili ve grup başkanvekili Turhan Feyzioğlu, Ankara Milletvekili Emin Paksüt, İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca, Tekirdağ Milletvekili Orhan Öztrak, Muğla Milletvekili Turan Şahin, Van Senatörü ve senato grup başkanvekili Ferit Melen, Ağrı Senatörü ve senato grup başkanvekili Fehmi Alpaslan, Balıkesir Milletvekili Süreyya Koç'tu⁵. Bundan böyle 8'ler diye nitelendirilecek olan muhalifler derhal sert bir bildiri ile Parti Meclisi bildiğini yanıtladı⁶.

Parti içindeki meclis grubu yöneticilerinin bu çıkışına, parti genel merkezinin yaklaşımı çok sert oldu. Ancak parti grubuna ve disiplin grubuna "8"ler hakim olduğunda disiplin yöntemiyle susturulmaları mümkün olmadığından ancak CHP küçük kurultayıyla bir yanıt verilebildi. Partinin görüşünün "Ortanın Solu olduğu"

¹ Celal Bozkurt, *Siyaset Tarhinde CHP Dünü Bugünü İdeolojisi*, Ankara, 1968, s.113.

² *Kim*, 12 Şubat 1965, S.343, s.10.

³ "Yetmişaltılar bildirisini" ortanın solu muhaliflerinin protesto muhtırası olarak tarihe geçmiştir. 4 Ağustos 1966 tarihinde verilen bu önergede, CHP'nin ortanın solu deyimini kullanmasının halkı partiden uzaklaştırdığı, CHP'nin altı oklu hedeflerinden ayrılmadığının kamuoyuna duyurulması genel başkandan istenmiştir. *Hürriyet*, 7 Temmuz 1966.

⁴ *Durum*, 10 Kasım 1966, S.109, s.15.

⁵ Bknz. *Tercüman-Adalet-Hürriyet-Yeni İstanbul-Son Havadis-Yeni Tanin-Akşam-Dünya-Vatan-Yeni Gazete*, 3 Ocak 1967.

⁶ *İlk Açıklama va Bazı İthamlara Cevap, Doğuş Matbaacılık*, Ankara, 1967.

burada bir kez daha yenilendi⁷. Artık kılıçlar çekildi. Muhalefet hareketinin lideri Turhan Feyzioğlu için “*Çerkez Ethem*” benzetmeleri bile yapıldı⁸. Yani partinin grup başkan vekili “*Vatana ihanetle*” suçlandı. Bu süreç artık parti içinde mutlaka bir ayrılık getirecek yapıdaydı. Her iki taraf son bir hamleyle partiyi ele geçirerek diğerini yok etmek için çalıştı. Elden gelen ne varsa (miting, kongre, gazete makalesi, kitap, broşür) kullanıldı⁹.

IV. CHP olağanüstü kurultayı bu karşılıklı yoğun çalışmanın sonunda 28 Nisan 1967 tarihinde toplandı. Bu toplantıda her iki taraf delegeleri kendi görüşleri doğrultusunda etkilemeye çalıştı. Sonunda kurultay kararının “8” ler aleyhine verdi. Kurultay sonrası yayınlanan bildiriye; CHP’nin kesinlikle ortanın solunda yer aldığı, genel sekreter ve merkez yönetim kurulunun kurultay kararlarını aşmadığı, aksine yapılan hizmetlerden övünç duyulduğu, parti içinde meşru organlara karşı muhalefet yapılmasının kesinlikle kabul edilmediği, parti içinde parti kurma girişimlerine karşı parti disiplininin işletilmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁰.

CHP IV. olağanüstü kurultay bildirisinde de görüldüğü gibi, Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarının partiden atılmaları için gereken her türlü araç yaratılmıştır. Kurultay yaptığı tüzük değişikliğiyle parti meclisi üyeleriyle, parlamento üyelerinin yüksek disiplin kuruluna sevk yetkisini doğrudan doğruya parti meclisine vermiştir. Yani Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarını disiplin kuruluna sevk yetkisi Bülent Ecevit’e verilmiştir. Bu Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarının CHP’den ihraç edilmeleri yolunun açılması anlamına geliyordu.

Turhan Feyzioğlu ve onunla birlikte hareket eden arkadaşları ihraç edilmeyi beklemeden partiden istifa etti. Turhan Feyzioğlu ve onunla birlikte istifa eden parlamenterlerin CHP genel merkezine gönderdikleri istifa mektubu şöyledir:

“Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezine,

Türkiye için doğru yolun Atatürk ilkelerinin gösterdiği yol olduğuna inanan CHP’yi gitgide tehlikeli hale gelen bir sol maceranın vasıtası yapmak yolundaki tertiplerin günden güne su yüzüne çıktığını gören Türkiye’de demokratik rejimin ve anayasaya dayanan demokratik, sosyal, hukuk devletinin yaşaması için de demokratik olması gerektiğini bilen, yüce Türk milletinden başka hiçbir kudretin, hiçbir şabsın emir ve sultasını kabul etmeyen, zulüm usullerinden uzak olmanın millete yaklaşmak olduğuna inanan, gerçek dışı ithamlarla anayasaya ve siyasi partiler kanununa aykırı tertiplerle solcu nümayişçilerin baskılarıyla yürütülen bir kurultayın CHP’yi tarihi yoldan

⁷ CHP’deki Tartışmaların İçyüzü Belgeler, Balkanoğlu Matbaası, Ankara, 1967.

⁸ *Akis*, 4 Şubat 1967, S.639, s.9; *Yön*, 10 Şubat 1967, S.102, s.7; *Kim*, 1-7 Mart 1967, S.449, s.4.

⁹ Yazılar için bkz. Turhan Feyzioğlu, “*Turhan Feyzioğlu’nun Cevabı I*”, *Milliyet*, 14 Mart 1967; Turhan Feyzioğlu, “*Turhan Feyzioğlu’nun Cevabı II*”, *Milliyet*, 21 Mart 1967; Turhan Feyzioğlu, “*Turhan Feyzioğlu’nun Cevabı III*”, *Milliyet*, 9 Nisan 1967; Coşkun Kırca, *CHP Sosyalist Bir Parti midir?*, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 1967, s.s.1-30, Coşkun Kırca, “*Demokratik Sosyalizm Nedir?*”, *Milliyet*, 24 Nisan 1967; *Hürriyet-Tercüman*, 15 Nisan 1967; *8’lerden Davacıyız*, CHP Gençlik Kolları Merkez Yönetim Kurulu, Ulusal Basımevi, Ankara, 1967; *Asıl Biz Davacıyız*, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 1967; Yurdakul Fincancı, *Turhan Feyzioğlu’nun Haksız İddialarına Cevabım*, Ulusal Basımevi, Ankara, 1967.

¹⁰ *Ulus*, 30 Nisan 1967.

ayrıldığına dair olan CHP'nin daima reddettiği (Merkez-i umumi) sultasını, sosyalist ve katolik partilerde görülen merkez hakimiyeti usullerini CHP'ye getirmenin, CHP için kendi kendini inkar anlamını taşımasından üzüntü duyan, kurultayı açış konuşmasında sosyalizm, ortanın solu ve milliyetçilik gibi konularda söylenenlere, öğleden sonra genel başkanın imzasıyla komisyona sunulan raporda aynı konularda söylenenlerin birbirine zıt olmasının ve adeta parti içindeki sosyalizm beveslerini teşvik edici sözlerle bu raporda yer verilmesinin ortaya koyduğu samimiyetsizliği tespit eden, olağanüstü kurultayın demokrasi esaslarına inanmış bir siyasi partiye yakışmayan sol nümayiş tertipleri içinde kanunsuz ve usulsüz yürütüldüğünü müşabade eden, biz imza sahipleri CHP'den istifa ediyoruz:

Turhan Feyzioğlu (Kayseri Milletvekili), Orhan Öztrak (Tekirdağ Milletvekili), Ferit Melen (Van Senatörü), Emin Paksüt (Ankara Milletvekili), Fehmi Alpaslan (Artvin Senatörü), Süreyya Koç (Balıkesir Milletvekili), Turan Şahin (Muğla Milletvekili), Coşkun Kırca (İstanbul Milletvekili), Nurettin Arduoğlu (Elazığ Milletvekili), Mazhar Basa (Rize Milletvekili), Fehmi Baysoy (Erzincan Senatörü), Sedat Çumralı (Konya Senatörü), Himmet Erdoğmuş (Kütahya Milletvekili), Enver Güreli (Balıkesir Milletvekili), Hüseyin İnceoğlu (Gaziantep Milletvekili), Fenni İslimyeli (Balıkesir Milletvekili), Zariye Koçak (Bitlis Milletvekili), Nizamettin Özgül (Gaziantep Senatörü), Necip Seyhan (Hakkari Senatörü), Atıf Şoboğlu (Denizli Milletvekili), Mustafa Uyar (İzmir Milletvekili), İbrahim Aysoy (Mardin Milletvekili), Rafet Eker (Antalya Milletvekili), Şenket Raşit Hatipoğlu (Manisa Milletvekili), Hilmi İncesulu (Çorum Milletvekili), Hayri Başar (Eskişehir Milletvekili), Fethi Çelikbaş (Burdur Milletvekili), Ahmet Demiray (Amasya Milletvekili), İhsan Kabadayı (Konya Milletvekili), Muammer Obuz (Konya Senatörü), Mehmet Pırlılı (Antalya Senatörü), İrfan Solmazır (Tokat Milletvekili), Vefa Tanır (Konya Milletvekili), Cemal Yavuz (Bingöl Milletvekili), Enver Bahadır (Hatay Senatörü), Kemal Beyazıt (Maraş Milletvekili), Mahmut Çetin (Urfa Milletvekili), Mustafa Dinekli (Konya Senatörü), Arif Ertunga (İzmir Milletvekili), Sakıp Hatunoğlu (Erzurum Senatörü), Zeki İslam (Gaziantep Senatörü), Ethem Karakapıcı (Urfa Senatörü), Ahmet Onar (Konya Senatörü), Abdülkerim Saraçoğlu (Mardin Senatörü), Rubi Soyer (Niğde Milletvekili), Bekir Tünay (Adana Milletvekili), Babri Yazır (Bursa Milletvekili), Hüseyin Yılmaz (Gaziantep Milletvekili)¹¹.

1.2. Güven Partisi'nin Kuruluşu

CHP IV. olağanüstü kurultayın sonucunu beklemeden istifalarını veren Turhan Feyzioğlu ve arkadaşları yeni bir parti kurulması için çalışmalara başlamışlardır¹². Kurulacak parti için düşündükleri yer merkezdir. Kurulacak parti milliyetçi ve laik bir çizgide olacak, buna karşın faşizme ve komünizme karşı olacaktır¹³. Yeni partinin kuruluş çalışmaları içinde partinin ismi konusu değişik arayışları gündeme getirmiştir. Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarının istifalarından önce ortaya atılan Kemalist Halk Partisi ismi bu konuda ilk teklifi oluşturmuştur¹⁴.

¹¹ Durum, 4 Mayıs 1967, S.134, s.s.15-16.

¹² Tercüman, 2 Mayıs 1967.

¹³ Hürriyet, 3 Mayıs 1967; Tercüman, 3 Mayıs 1967; Cumhuriyet, 3 Mayıs 1967.

¹⁴ Tercüman, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Nisan 1967 tarihli sayıları.

Bu teklif dışında “Merkez Partisi”, “Milliyetçi Merkez Partisi”, “Milli Kurtuluş Partisi”, “Milli Hareket Partisi”, “Doğuş Partisi”, “Yükseliş Partisi”, “Hürriyet Partisi”, “Cumhuriyet Partisi”, “Milliyetçi Kardeşlik Partisi”, “Demokrat Türkiye”, “Liberal Parti”, “Muhafazakâr Parti”, “Memleket Partisi”, “Barış Partisi”, “Kuvvet Partisi”, “Milliyetçi Demokrat Parti”, “Güç Partisi”, “Doğru Yol Partisi” gibi isim önerileri yapılmıştır¹⁵. Partinin isminde geçmesi öngörülen “Milli” “Milliyetçi” “Demokrat” kelimeleri sağı çağrıştırdığından uygun bulunmadı. Görüşmeler sonrası yapılan oylama sonucunda partinin adının “Güven” olması kabul edildi¹⁶.

12 Mayıs 1967 tarihinde Güven Partisi resmi olarak kuruldu. Güven Partisine CHP’den istifa etmiş 52 senatör ve milletvekilinden 45’i kurucu üye olarak katılmıştır. Partiye kurucu olarak giren senatör ve milletvekillerini şöyle sıralayabiliriz: Milletvekilleri; Turhan Feyzioğlu (Kayseri), Orhan Öztrak (Tekirdağ), Emin Paksüt (Ankara), Süreyya Koç (Balıkesir), Turan Şahin (Muğla), Coşkun Kırca (İstanbul), Mazhar Basa (Rize), Himmet Erdoğan (Kütahya), Hüseyin İnceoğlu (Gaziantep), Atif Şohoğlu (Denizli), Mustafa Uyar (İzmir), İbrahim Aysoy (Mardin), Rafet Eker (Antalya), Şevket Raşit Hatipoğlu (Manisa), Hilmi İncesulu (Çorum), Hayri Başar (Eskişehir), Fethi Çelikbaş (Burdur), Ahmet Demiray (Amasya), İhsan Kabadayı (Konya), İrfan Solmazer (Tokat), Cemal Yavuz (Bingöl), Kemali Beyazıt (Maraş), Arif Ertunga (İzmir), Ruhi Soyer (Niğde), Bekir Tünay (Adana), Bahri Yazır (Bursa), Hüseyin Yılmaz (Gaziantep), Adnan Şenyurt (Erzurum), Ahmet Üstün (Ankara).

Senatörler: Ferit Melen (Van), Fehmi Alpaslan (Artvin), Fehmi Baysoy (Erzincan), Sedat Çumralı (Konya), Nizamettin Özgül (Gaziantep), Necip Seyhan (Hakkâri), Muammer Obuz (Konya), Mehmet Pırılı (Hatay), Enver Bahadır (Hatay), Mustafa Dinekli (Konya), Sakıp Hatunoğlu (Erzurum), Zeki İslam (Gaziantep), Ethem Karakapıcı (Urfa), Ahmet Onar (Konya), Abdülkerim Saraçoğlu (Mardin), Sami Turan (Kayseri)¹⁷.

CHP’den istifa eden Balıkesir milletvekili Enver Güreli, Konya milletvekili Vefa Tanır, Bitlis milletvekili Zarife Koçak, Urfa milletvekili Mahmut Çetin, Elazığ milletvekili Nurettin Ardıçoğlu ve Balıkesir milletvekili Fenni İslimiyeli değişik nedenlerle Güven Partisi kurucuları arasında yer alamamışlardır¹⁸. Aynı gün yapılan seçimle de parti genel başkanlığına Kayseri milletvekili Turhan Feyzioğlu seçildi.

Güven Partisi’nde amblem konusunda yapılan çalışmalar sonucunda parti yönetim kurulu; parti örgütü ve seçmenlerden gelen dilekleri değerlendirerek parti ambleminin koç olmasını 15 Eylül 1967 tarihinde oy birliğiyle kararlaştırmıştır¹⁹.

¹⁵ *Hürriyet*, 12 Mayıs 1967; *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 1967; *Tercüman*, 13 Mayıs 1967; *Akıs*, 6 Mayıs 1967.

¹⁶ *Hürriyet*, 13 Mayıs 1967; *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 1967; *Tercüman*, 13 Mayıs 1967.

¹⁷ *Durum*, 18 Mayıs 1967, S.136, s.8, *Tercüman*, 13 Mayıs 1967.

¹⁸ *Tercüman*, 13 Mayıs 1967.

¹⁹ *Yeni Tanin*, 17 Eylül 1967, *Cumhuriyet*, 2 Mart 1968.

2. Güven Partisi'nin Tipolojisi

Türkiye partilerini parti tipolojileri içerisine sokma zorluğu GP için de geçerlidir. GP, doğuş itibarıyla, parlamento içinde oluşan bir partidir. Bu açıdan Duverger'in parlamento içinden doğan partiler tipolojisine doğuşu itibarıyla uymaktadır. GP; sürekliliği, ideolojisi, parti disiplini, parti üyelerinin sayısı yönlerinden de Neumann'ın demokratik sosyal bütünleşme partileri tipolojisine uymaktadır.

GP'de parti içinde iktidarın seçimlerle oluşması, merkezci bir yönetimin olması, parti liderinin ve lider kadrosunun parti üzerinde etkisi, parti disiplininin sıklığı, Atatürkçü bir ideolojinin parti politikasındaki etkisi, parti organlarıyla parti parlamento grubunun uygunluğu gibi konular üst üste konulduğunda, partinin Neumann'ın demokratik sosyal bütünleşme partisi tipine yakın olduğu görülür.

1967-1980 arasında üç isim değiştiren partide genel başkanı değişmediği görülür. Turhan Feyzioğlu rakipsiz bir şekilde parti liderliğini sürdürmüştür. Parti genel başkanının bu yapısından dolayı partiyi "*Lider Partisi*" tanımlaması da uymaktadır.

3. Güven Partisi'nin Programı

3.1. Temel Görüşler

Güven Partisi programında, "*Temel Görüşler*" şeklinde belirtilen prensipler Atatürk ilkelerinden başka bir şey değildir. Gerçi doğrudan bu ilkeler tek tek yazılmamıştır. Fakat sırasıyla buradaki konular incelendiğinde bu açıkça görülmektedir. "*Temel Görüşler*"in başında özellikle milliyetçilik ilkesi üzerinde durulmakta, bir yerde Atatürk ilkeleri içinde ilk olarak değerlendirilmektedir. İkinci olarak halkçılık ilkesi ele alınmakta, demokrasi, eşitlik ve sınıf mücadelesinin reddi olarak programa dâhil edilmektedir. Cumhuriyetçilik de vazgeçilmez bir ilke olarak programın temel görüşler kısmında yerini almaktadır. Diğer devlet sistemlerine karşın cumhuriyet rejiminden kesinlikle vazgeçilmeyeceği belirtilmektedir. Atatürk ilkelerinden laiklik ise din ve vicdan özgürlüğü şekliyle ele alınıp değerlendirilmektedir. Laiklik daha çok dini inançlara saygı ve dinin siyasi istismarının önlenmesi şeklinde betimlenmektedir. Partinin ekonomik görüşünün temeli olarak da Atatürk ilkelerinden devletçilik esas alınmaktadır. Kişisel girişim ve mülk özgürlüğü üzerine kurulu devlet planlamacılığı ve yatırımcılığı esasına yönelik karma ekonomi model olarak sunulmaktadır. Atatürk ilkelerinden devrimcilik üzerinde ise farklı bir yorum yapılmaktadır. Eski devrimlere sahip çıkılmakta ancak yeni bir devrim anlayışına karşı durulmaktadır. Bir yerde diğer beş ilkeye aynıyla sahip çıkan Güven Partisi devrimcilik anlayışını ıslahatçılığa çevirerek kabul etmektedir. Bu programda şöyle görünmektedir: "*Islahatçıyız, yıkıcı değiliz. Reform taraftarıyız*"²⁰.

²⁰ *Güven Partisi Programı*, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1967.

3.2. Güven Partisi'nin Programındaki Siyasi Konular

Partinin siyasi yapısına bakıldığında 1961 anayasasına koşut bir anlayış görülmektedir. Hukuk Devleti ilkesine bağlı cumhuriyet yönetimi anlayışına dayalı bir siyasi rejim ana görüş olarak savunulmaktadır. Kişilerin vazgeçilmez hakları bulunduğu ve bu hakların demokratik rejimin ayrılmaz unsurları olduğu ancak bu hakların demokrasiye aykırı kullanılmayacağı üzerinde durulmaktadır. Demokrasinin kaçınılmaz sonucu olarak eşitlik ilkesi savunulmakta, demokratik yol olarak nispi temsil sistemi sonucu seçilmiş iktidar ve muhalefetin bulunduğu parlamenter demokrasi istenmektedir.

Güçler ayrılığı ilkesi savunulmakta, yargı bağımsızlığı, anayasanın üstünlüğü ve yürütmenin tüm işlemlerinin yargı denetiminde olması istenmektedir. Basın özgürlüğü üzerinde durulmakta, demokrasinin olmazsa olmazı olarak değerlendirilmektedir. Buna karşın basının mahkeme kararıyla sınırlandırılabilirliği de belirtilmektedir. Parti bu görüşüyle demokrasiye karşı bir basın özgürlüğünü kabul etmemektedir. Yönetimin nasıl olmasıyla ilgili olarak da; tarafsızlık, halka hizmet, bürokrasiyi azaltma, güler yüzlü devlet anlayışı vurgulanmaktadır. Üniversitelerin bilimsel ve yönetsel özerkliğe sahip olması istenmekte, yerel yönetimler için de nispi sistemin uygulanması istenilmektedir.

Siyasi partileri demokrasinin olmazsa olması olarak belirten parti, partileri ise anayasa çerçevesiyle sınırlamaktadır. Partilerin Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesi savunulmaktadır.

Din ve vicdan özgürlüğüyle ilgili olarak laik devlet ilkesinin vazgeçilmez olduğunu ancak, laikliğin "*dine saygılı*" olması gerektiğini savunmaktadır. Güven Partisine göre laiklik ilkesi bu şekilde uygulanırsa din ve vicdan özgürlüğü garanti altında olabilirdi.

Orduyla ilgi görüşüne gelince Güven Partisinin bu konuda oldukça hassas olduğu görülmektedir. Orduya karşı son derece yumuşak ve sevecen bir yaklaşım içinde hareket eden parti, orduyu Türkiye'nin en önemli güven kaynağı olarak görmektedir. Siyasi konuların dil politika bölümüne baktığımızda, partinin bu konudaki temel görüşünün tam bağımsızlık olduğu görülmektedir.

3.3. Güven Partisi Programında Ekonomik Konular

Ekonomi bölümünün ilk başlığı planlamadır. DPT'nin bilimsel ve tutarlı planlar hazırlaması, bu kurumun olanaklarının genişletilmesi ekonomide demokratik planlama yapılması istenmektedir. Ekonomi bölümünün diğer başlığı olan geri kalmış bölgelerin kalkınması için bu bölgelerde devlet yatırımların artırılması gerektiği ayrıca bu bölgelere gidecek özel sektörün cesaretlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Tarım ve köy kalkınmasıyla ilgili bölümde ise, nüfusun çok büyük bölümünün tarımla geçindiği bu yüzden kalkınma için tarımın çok önemli olduğu ve topraksız köylüleri topraklandırmak gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bunun için "*Toprak Reformu*" yapılması gerektiği, tarımda verim artışı için gübre ve tohumluk sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmasının lazım olduğu, hayvancılığın ve balıkçılığın devletçe desteklenmesi

gerektiği vurgulanmaktadır. Ormanlar ile ilgili bölümde ormanların korunması, yeni orman alanların oluşturulması, orman köylülerinin sorunlarının çözülmesi, milli parklar oluşturulması, orman sınırlarının tespit edilmesi istenmektedir.

Sanayiyle ilgili bölümde; sanayileşmenin hızlandırılması, işgücüne dayalı sanayinin kurulması, ihracatı azaltıcı verimli bir sanayinin gerektiği üzerinde durulmaktadır. Enerji madenler ve petrol konusunda ise; elektrik enerjisi için santraller kurulması, ulusal enerji politikasının tespit edilmesi, elektrik işlerinin devlet eliyle düzenlenmesi, madencilik geliştirilmesi, petrol arama çalışmalarının artırılması ancak bu aramaların devlet eliyle yapılması, yabancılara verilen arama izinlerinin kaldırılması istenmektedir.

Ulaştırma bölümünde; kara, deniz, demiryolu ulaşımının artırılması ve düzenlenmesi, demiryollarının uzatılması, hava ulaşımı için yeni havaalanlarının yapılması, ulusal radyonun tüm yurda yayılması, televizyon kurulması ve vatandaşların eğitim ve kültür açısından televizyondan yararlanması üzerinde durulmaktadır. Turizm başlığında ise; kalkınma için önemli olduğu, turizm yatırımlarının devlet teşviki uygulanması, kıyı ve sahillerin korunması, bu bölgelerdeki tarihi kültürel varlıkların koruma altına alınması gerektiği belirtilmektedir.

Vergi politikası başlığında; vergi adaletinin sağlanması, vergi tahsilâtı sırasında vatandaşın sıkılmadan ödeme yapmasının sağlanması, bütçenin gerçek olarak hazırlanması, Türk parasının değerinin korunması, dış borç ödenmesinde denge sağlanması istenmektedir. Kamu iktisadi teşebbüsleri bölümünde; piyasa ekonomisi ile çalışılması, bu kuruluşların politik atamalardan uzaklaşması gereği üzerinde durulmaktadır. Bankacılık ve kredi politikası bölümünde bankacılık sisteminin devletin katılımı ve yönetimi altında olması gerektiği belirtilmektedir.

3.4. Güven Partisi Programında Sosyal Konular

Bu bölümün ilk başlığı çalışma ve sosyal güvenlik olarak karşımıza çıkıyor. Bu bölümde sendika özgürlüğü, toplu sözleşme, grev, lokavt haklarının benimsenmesi, çalışma şartlarının iyileştirilmesi, ülke çapında sigortanın genişletilmesi, asgari ücretin adil olması, kreşlerin açılması, yabancı ülkelerdeki Türk işçilerin haklarının korunması gibi konular belirtilmektedir. Sağlıkla ilgili bölümde; koruyucu hekimlik, ana ve çocuk sağlığı, nüfus planlaması, yoksulların korunması, yerli ilaç sanayinin oluşturulması gibi konular savunulmaktadır.

İmar iskân bölümünde; herkesin konut sahibi yapılması, şehirleşmenin düzenlenmesi ve hızlanması, sosyal konutlar yapılması, gecekonduların sorunlarının çözülmesi, su ve havanın zehirlenmesinin önlenmesi, tapu ve kadastronun hızlandırılması, göçmenlerin sorunlarının çözülmesi istenmektedir.

Eğitim başlıklı bölümde; milli bir eğitim politikası güdülmesi gerektiği, laik demokratik milliyetçi kuşakların yetiştirilmesi, eğitimin devlet eliyle gerçekleştirilmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması, mesleki teknik eğitime önem verilmesi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması,

eğitim fakültelerinin açılması, yeni üniversiteler kurulması, üniversiteli sayısını artırmak amacıyla ikinci öğretim uygulamasına geçilmesi, teknik üniversiteler önem verilmesi, halk bilgisine önem verilmesi gibi konular öne çıkmaktadır.

4. Güven Partisinin Örgütlenmesi Büyük Kongreleri ve Katıldığı Seçimler

4.1. Güven Partisinin Büyük Kongreleri

4.1.1. Güven Partisi I. Büyük Kongresi (1-3 Mart 1968)

GP I. Büyük Kongresi 1 Mart 1968 saat 10'da Ankara Büyük Sinemada gerçekleşmiştir²¹. Partinin bu ilk kongresinde kongreye başkan olarak Manisa Milletvekili Şevket Raşit Hatipoğlu seçilmiştir.

Kongrede seçimler sonucunda genel başkanlığa tek aday olarak katılan Turhan Feyzioğlu 684 delegenin 680'inin oyuyla yeniden genel başkanlığa seçilmiştir.²² Yapılan GYK üyelikleri seçiminde ise şu kişiler görev almışlardır:

Fehmi Alpaslan, İbrahim Aysoy, Hayri Başar, Kemali Beyazıt, Fethi Çelikbaş, Sedat Çumralı, Gökhan Evliyaoğlu, Sakıp Hatunoğlu, Hilmi İncesulu, Hüseyin İnceoğlu, İhsan Kabadayı, Coşkun Kırca, Süreyya Koç, Ferit Melen, Muammer Obuz, Orhan Öztrak, Emin Paksüt, İrfan Solmazer, Ruhi Soyer, Turan Şahin. Yüksek disiplin Kurulu üyeliklerine ise; Kazım Mihçioğlu, Arif Molu, Ahmet Zeydan, Zeynel Gündoğdu, Rıza Tekeli, Osman Çubukoğlu, Reşit Önder, Ali Ünsal ve Necip Seyhan getirilmiştir. Reşat Çavuşoğlu ve Ömer İnce ise denetçiliklere seçilmiştir²³.

I. Büyük Kongre seçimi sonucu oluşan GYK görev bölümünü şöyle gerçekleştirmiştir: Genel Başkan Turhan Feyzioğlu'nun yardımcılıklarına yeniden Ferit Melen, Emin Paksüt ve Orhan Öztrak; Genel Muhasipliğe Hayri Başar; Teşkilat Bürosu Başkanlığına Süreyya Koç; Seçim Bürosu Başkanlığına Hilmi İncesulu; Kadın ve Gençlik Kolları Bürosu Başkanlığına İrfan Solmazer; Meslek Teşekkülleri ve Dernekler Bürosu Başkanlığına Turan Şahin; Hukuk Bürosu Başkanlığına Sedat Çumralı; Vatandaş ve Teşkilat Dilekleri Bürosu Başkanlığına Ruhi Soyer; Basın ve Tanıtma Bürosu Başkanlığına Gökhan Evliyaoğlu; GYK sekreter üyeliğine Muammer Obuz getirilmişlerdir. GYK üyelerinden İbrahim Aysoy, Kemali Beyazıt, Fethi Çelikbaş, Sakıp Hatunoğlu, Hüseyin İnceoğlu, İhsan Kabadayı örgütü kurma ve geliştirme görevini almışlardır²⁴.

4.1.2. Güven Partisi II. Büyük Kongresi (27-28 Ekim 1970)

GP II. Büyük Kongresi Millet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi'yle birleşme görüşmelerinin yapıldığı bir ortamda 27 Ekim 1970 tarihinde başlamıştır. Ankara

²¹ *Cumhuriyet*, 1 Mart 1968.

²² *Tercüman*, 3 Mart 1968.

²³ *Yeni Tanin*, 4 Mart 1968.

²⁴ *Yeni Tanin*, 7 Mart 1968.

Büyük Sinemada genel başkan Turhan Feyzioğlu'nun açış konuşmasıyla başlayan GP Büyük Kongresi; kongre divan başkanlığının seçimiyle sürmüştür. Kongre divan başkanlığına eski Denizli Milletvekili Atıf Şohoğlu seçilmiştir²⁵.

28 Ekim 1970 tarihinde kongrenin ikinci günü yapılan seçimler sonucunda 482 delegenin katıldığı genel başkanlık seçimine tek aday olarak giren Turhan Feyzioğlu 481 oyla genel başkanlığa yeniden seçilmiştir²⁶. GYK için yapılan seçimler sonucunda şu kişiler seçilmiştir: Ferit Melen, Orhan Öztrak, Süreyya Koç, Fethi Çelikbaş, Emin Paksüt, Hayri Başar, Turgut Göle, İhsan Kabadayı, Kemali Beyazıt, Fehmi Alpaslan, Vefa Tanır, İrfan Solmazer, Atıf Şohoğlu, Ruhi Soyer, Hüseyin İnceoğlu, Mehmet Pırlı, Mustafa Uyar, Ahmet Karamüftüoğlu, Bekir Tünay, Faruk Güventürk²⁷.

GYK'nun görev bölümü ise şöyle gerçekleşmiştir. Genel Başkan yardımcılıklarına yeniden Ferit Melen, Orhan Öztrak ve Emin Paksüt getirilmiştir. GP saymanlığına Hayri Başar, Seçim Bürosu Başkanlığına Kemali Beyazıt, Tanıtma Yayın Bürosu Başkanlığına Süreyya Koç; Teşkilat Bürosu Başkanlığına Turgut Göle; Ahmet Karamüftüoğlu; Teşkilatı Geliştirme ve Denetleme Grubuna İhsan Kabadayı, Fehmi Alpaslan, Mehmet Pırlı, Mustafa Uyar ve Hüseyin İnceoğlu seçilmiştir. Hukuk Bürosu Başkanlığına Atıf Şohoğlu; Mesleki Teşekküller ve Dernekler Grubuna Bekir Tünay, Fethi Çelikbaş ve Faruk Güventürk; Vatandaş Dilekleri Koluna Ruhi Soyer ile Vefa Tanır; Yardımcı Kollar Başkanlığına İrfan Solmazer; GP Yüksek Disiplin Kurulu üyeliklerine Hamdi Hamamcıoğlu, Nuri Hazer, Fehmi Ataç, Hami Özarpat, İzzet Kuleli, Necip Seyhan, Mehmet Türkmenoğlu, Fevzi Çapar, Rıza Tekeli getirilmişlerdir.²⁸ GP bu kongrede daha sonraki süreçte çok konuşulacak yeni bir siyasi kavramı da ortaya getirmiştir. Bu kavram "*Milliyetçi Cephe*"dir²⁹.

4.1.3. Güven Partisi I. Olağanüstü Büyük Kongresi (Partinin Milli Güven Partisine Dönüşmesi, 17 Ocak 1971)

1971 yılına gelindiğinde geçmişin önemli partileri olan Yeni Türkiye Partisi, Millet Partisi büyük ölçüde varlıklarının sonuna yaklaşmışlardı. İşte bu süreçte GP bu partilerle birleşerek daha büyük bir oy tabanına seslenme gereği hissetti. GP bu birleşmeyi "*Milliyetçi Cephe*" adıyla anacaktır. Güven Partisi, milliyetçi cephenin olabilmesi için 17 Ocak 1971 tarihinde olağanüstü kongresini toplantıya çağırmıştır.

Olağanüstü kongreye MP'den hareketi destekleyen; eski Adalet Bakanı Ord. Prof. Dr. Abdülhak Kemal Yörük, eski Milli Savunma Bakanı Hüseyin Ataman, Millet Partisi Genel Başkan Vekili Seyit Faruk Önder, MP Genel Sekreteri Ahmet Bilgin, MP Genel Başkan Yardımcısı Reşat Özarda, Kırşehir Senatörü Halil Özmen, Yozgat Milletvekili İsmet Kapısız, MP Genel Yönetim Kurulu üyesi emekli korgeneral

²⁵ *Cumhuriyet*, 28 Ekim 1970.

²⁶ *Cumhuriyet*, 29 Ekim 1970.

²⁷ *Tercüman*, 30 Ekim 1970.

²⁸ *Yeni Tanın*, 31 Ekim 1970.

²⁹ *Güven Partisi II. Büyük Kongre Bildirisi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1971, s.s.7-8.

Şerafettin Konuray, MP GYK üyesi Eser Deliorman, MP eski GYK üyesi Edip Sezgin katılmışlardır³⁰.

Genel Başkanın konuşması sonrası milliyetçi cephe birliğinin gerçekleşmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Güven Partisinin 20 kişiden oluşan GYK sayısı 34'e çıkarılmıştır. MP'den GP'ne katılan Abdülhak Kemal Yörük, Hüseyin Ataman, Seyit Faruk Önder, Ahmet Bilgin, Reşat Özarda, Halil Özmen, İsmet Kapısız, Şerafettin Konuray, Eser Deliorman, Edip Sezgin GP GYK üyeliklerine getirilmişlerdir³¹.

Olağanüstü kongreye YTP'den herhangi bir katılım olmadığından, olağanüstü kongre katılımların gerçekleşeceğini düşünerek GYK üyelerinin sayısını artırma ve milliyetçi katılımları kabul etme yetkisi parti yönetimine verilmiştir³².

Olağanüstü kongrede milliyetçi cephe hareketini MP içinde sürükleyen kişi olan ve birleşmenin olması için çok çalışan Seyit Faruk Önder GP Genel Başkan Yardımcılığına getirilmiştir³³.

GP I. Olağanüstü Kongresinde 'Milliyetçi Cephe' istenildiği gibi olmamıştır. Osman Bölükbaşı birleşmenin dışında kalmış bu yüzden MP'nin olağanüstü kongreye giderek GP'ye katılma kararı alması gerçekleşmemiştir. Ancak bir kısım MP'liler olağanüstü kongreye katılıp parti değiştirmek suretiyle birleşmeye katılmışlardır.

Milliyetçi Cephe hareketinin ikinci ayağı olan GP YTP birleşmesi de aynı akıbete uğramıştır. MP'nin tersine YTP'de genel başkan Tahsin Banguoğlu ve bir kısım yöneticiler birleşmeyi desteklerken delegelerin birçoğu GP ile birleşmeyi istememişlerdir. Tahsin Banguoğlu GP'yle parti partiyeye birleşmek istediğinden son ana kadar beklemiştir. GP'nin olağanüstü kongresine de kişisel katılım yerine parti birleşmesini istediğinden katılmamıştı. Fakat parti birleşmesinin mümkün olmadığını gördüğü için 26 Ocak 1971 tarihinde YTP genel başkanlığından istifa etmiştir³⁴.

29 Ocak 1971 tarihinde toplanan GP GYK milliyetçi cepheyle ilgili toplanmış ve büyük kongrenin kendisine vermiş olduğu yetkiyi kullanarak, GP'nin ismini Milli Güven Partisi olarak değiştirmiştir³⁵. GP'nin MGP'ye dönüşmesi düşüncesi şöyle açıklanmıştır: 1-Güven Partisi Olağanüstü Büyük kongresinde kabul edilen Milliyetçi Cephe teşkili ile ilgili hükümlere uygun olarak, Güven Partisi Genel Yönetim Kurulu üye sayısı 34'den 44'e yükseltilmiştir. Bu üyeliklere Güven Partisinin hukuki varlığı içinde gerçekleştirilen Milliyetçi Cepheye katılma kararı veren YTP eski genel başkanı Prof Tahsin Banguoğlu, YTP genel başkanvekili Prof Süreyya Tanay, YTP Genel Yönetim Kurulu üyelerinden eski Kars Milletvekili Sevinç Düşünsel, emekli amiral Tevfik Samurbaşı, avukat Ahmet Kadıoğlu, avukat Erdoğan Ünver, avukat Mahir Güvenir ve Rıza Malatyalı oy birliği ile seçilmişlerdir.

³⁰ *Yeni Tanin*, 18 Ocak 1971.

³¹ *A.g.g.*

³² *A.g.g.*

³³ *Tercüman*, 18 Ocak 1971.

³⁴ *Tercüman*, 27 Ocak 1971.

³⁵ *Yeni Tanin*, 30 Ocak 1971.

2- GP Olağanüstü Büyük Kongresinin verdiği yetkiye dayanılarak ve Milliyetçi Cephe kuruluşunun gerçekleşmiş olması sebebiyle Güven Partisinin bundan böyle 'Milli Güven Partisi' adı altında çalışmalarına devam etmesi oy birliği ile kararlaştırılmıştır.

3- Olağanüstü Büyük Kongrece ihdas edilen Genel Sekreterliğine Genel Başkan Yardımcılarından Orhan Öztrak seçilmiştir.

4- Genel Başkan Yardımcıları Ferit Melen, Emin Paksüt ve Seyit Faruk Önder'den başka Milliyetçi Cephe kuruluşuna katılan YTP genel başkanvekili Prof Süreyya Tanay da 'Milli Güven Partisi' Genel Başkan Yardımcılığına seçilmiştir.

5- Genel Sekreter Yardımcılıklarına, Milliyetçi Cepheye MP'den katılan Yozgat milletvekili İsmet Kapısız ile YTP'den katılan Sevinç Düşünsel seçilmişlerdir.

6- Genel Yönetim Kurulunda halen açık bulunan 6 üyelik için Milliyetçi Cephe hareketinin gelişmeleriyle ilgili olarak daha sonra seçim yapılacaktır³⁶.

4.1.4. Milli Güven Partisi II. Olağanüstü Büyük Kongresi (3 Mart 1973)

Bu kongre partinin yeni bir birleşme kongresidir. Daha önce YTP ve MP ile tam olmasa da gerçekleştirilen MGP yapılanmasından sonra şimdi CHP içinde meydana gelen yeni çatlamalardan sonra yeni bir birleşme soz konusu olmuştur. CHP parti yönetimine Bülent Ecevit gelip hükümetten milletvekillerini çekme kararı alınca, İsmet İnönü partiden istifa etmiş onunla birlikte önemli sayıda senatör ve milletvekili istifa etmiştir. Daha sonra Bülent Ecevit partide kalan muhalifleri temizlemek için disiplin kurullarıyla ilgili tüzük değişikliği yapınca partiden bir grup daha istifa etmiştir. Kemal Satır öncülüğünde ayrılanlar Cumhuriyetçi Partiyi kurarken bir kısım milletvekili ve senatör bağımsız kalmışlardır. Bunlar o kadar çoktur ki bunlara basın "*Bağımsız Halkçılar Grubu*" adını vermiştir.

MGP yönetimim CHP içinde meydana gelen bu gelişmelere ilgi göstermiş ve bu iki grupla en baştan itibaren ilişki kurmuştur. Bu ilişki sonunda ortak bir deklarasyon ile birleşmeye gidilmesine karar verilmiştir.

Cumhuriyetçi Partinin kendisini feshetmesi sonrası tüzük değişikliklerinin gerçekleştirilmesi için MGP olağanüstü kurultayı kararı almıştır. Olağanüstü büyük kongre 3 Mart 1973 tarihinde Ankara'da toplanmıştır³⁷.

Kongre, parti tüzüğündeki bazı değişiklikleri kabul etmiştir. Parti divanının üye sayısı 50, parti divanınca seçilecek GYK üye sayısı 12 olarak belirlenmiştir. Bir başka ek maddeyle "*Güçbirliği*" bildirisini imzalayanların partinin kurucu üyeleri olması sağlanmıştır. Yine bir ek maddeyle bu üyelerin MGP tüzüğündeki 6. ve 7. maddelerinin öngördüğü formaliteler aranmaksızın parti üyesi olmaları kabul edilmiştir. Bir başka önemli değişiklik de MGP tüzüğünün 29. maddesiyle ilgilidir. Bu madde iki genel sekreter yardımcısı olabileceğini öngörmüşken yeni değişikliğe göre

³⁶ A.g.g.

³⁷ *Cumhuriyet*, 4 Mart 1973.

“Gerekli sayıda genel sekreter yardımcısı” saptanabilecektir. Buna paralel olarak başka ek maddelerle il ve ilçe yönetim kurullarıyla bu kurulların başkanlık divanı üyeliklerinin sayısı da artırılabilir³⁸.

MGP olağanüstü kongresi bu tüzük değişikliklerini kabul ettikten sonra güç birliği kendiliğinden gerçekleşmiştir. Olağanüstü kongrenin aldığı tüzük değişikliği sonrası parti üyesi haline gelen Cumhuriyetçi Partili ve bağımsız parlamenterlerden bir kısmı saat 12 sıralarında başta Adana milletvekili Kemal Satır olmak üzere salona gelmişlerdir³⁹. Yeni parti üyeleri başkanlık divanı kürsüsüne çıkarak genel başkan Turhan Feyzioğlu’yla birlikte delegeleri selamladıktan sonra Turhan Feyzioğlu ve Kemal Satır öpüşmüşler sonra olağanüstü kongre sona ermiştir⁴⁰.

4.1.5. Milli Güven Partisi III. Büyük Kongresi ve Partinin Cumhuriyetçi Güven Partisi İsmi Alması (3-4 Mart 1973)

MGP olağanüstü kongresi olarak başlayan kongre 3 Mart 1973 öğleden sonra alınan kararlar sonrası III. Büyük Kongre olarak toplanmıştır⁴¹.

Kongre başkanlığına Cumhuriyetçi Parti genel başkanıyken partiye katılan Adana milletvekili Kemal Satır getirilmiştir⁴². Büyük kongre aldığı bir kararla tüzük değişikliklerini onaylamış ve partinin adı CGP olarak değiştirilmiştir. Parti amblemi değişmemiş koç olarak kalmıştır⁴³.

Gerçekleştirilen birleşmeye katılan milletvekili ve senatörler şunlardır: Birleşmeye MGP’den 16 milletvekili, 11 senatör katılmıştır, milletvekilleri Turhan Feyzioğlu, Emin Paksüt, Orhan Öztrak, İsmet Apısız, Turgut Topaloğlu, Mualla akarca, Hüseyin İnceoğlu, Vefa Tanır, Salih Yıldız, Hamdi Hamamcıoğlu, İbrahim Kayhan Naiboğlu, Mehmet Türkmenoğlu, Reşit Önder, Hasan Tosyalı, Nebil Oktay, İhsan Kabadayı, senatörler, Halil Özmen, Sedat Çumralı, Cemal Yıldırım, Enver Bahadır, Fehmi Baysoy, Sami Turan, Abdülkerim Saraçoğlu, Ferit Melen, Fehmi Alpaslan, Mehmet Pırılı, Mansur Ulusoy.

Birleşmeye Cumhuriyetçi Partiden 11 milletvekili ve 4 senatör katılmıştır. Milletvekilleri, Kemal Satır, Abdülkerim Beyazıt, Fazlı Güleç, Ali İhsan Gögüş, Orhan Kabibay, I. Hakkı Hatiboğlu, Sezai Orkunt, İlhami Sancar, Talat Orhon, Muhittin Sayın, Hayrettin Hanağası, senatörler; Ekrem Özden, Mebrure Aksoley, Mehmet Hazer, Necip Mirkelamoğlu.

Birleşmeye Bağımsız Halkçılar grubundan 17 milletvekili ve 5 senatör katılmıştır. Milletvekilleri; Hüsnü Özkan, Şevket Adalan, Nurettin Özdemir, Nejat Çuhadar, Yusuf Ziya Yılmaz, Mustafa Kaftan, Nermin Neftçi, Hasan Ali Gülcan,

³⁸ A.g.g.

³⁹ *Tercüman*, 4 Mart 1973.

⁴⁰ A.g.g.

⁴¹ *Cumhuriyet*, 5 Mart 1973; *7 Gün*, 7 Mart 1973, S.26, s.20.

⁴² *Cumhuriyet*, 5 Mart 1973.

⁴³ A.g.g.

Osman Yeltekin, Naci Yıldırım, Mustafa Boyar, Bekir Sıtkı Karacaşehir, Şevket Asbuzoğlu, Lebit Yurdoğlu, Eşref Derinçay, Salih Zeki Altunbaş, Ahmet Güner, Senatörler; Nurettin Akyurt, Salih Türkmen, Salim Hazerdağlı, Hilmi Soydan, Rıza Işıtan⁴⁴.

Yapılan seçimlerde; genel başkanlığa tek aday olarak giren Turhan Feyzioğlu oybirliğiyle CGP genel başkanlığına seçilmiştir⁴⁵. Genel Başkanlık seçimi sonrası yapılan parti divanı seçimi sonucunda şu sonuç alınmıştır. 50 Kişilik parti divanına Şevket Adalan, Mualla Akarca, Mevrure Aksoley, Nurettin Akyurt, Fehmi Alpaslan, Kamuran Ardıç, Şevket Asbuzoğlu, Tahsin Banguoğlu, Hayri Başar, Lokman Başaran, Abdülkerim Beyazıt, Kemal Cirav, Fethi Çelikbaş, Nejat Çuhadar, Sedat Çumralı, Ali İhsan Göğüş, Turgut Göle, Ahmet Güner, Hamdi Hamamcıoğlu, Mehmet Hazer, Hüseyin İnceoğlu, Hilmi İncesulu, Rıza Işıtan, İhsan Kabadayı, Orhan Kabibay, Mustafa Kaftan, Sulhi Kaner, İsmet Kapısız, Ahmet Karamüftüoğlu, Süreyya Koç, Nebil Oktay, Sezai Orkunt, Seyit Faruk Önder, Nurettin Özdemir, Hüsnü Özkan, Orhan Öztrak, Emin Paksüt, Mehmet Pırılı, İlhami Sancar, Kemal Satır, Ali Sohtorik, Hilmi Soydan, Atif Şohoğlu, Vefa Tanır, Turgut Topaloğlu, Salih Türkmen, Osman Yeltekin, Nüvit Yetkin, Yusuf Ziya Yılmaz. seçilirken, Cumhuriyetçi Güven Partisi Yüksek Haysiyet Divanı üyeliklerine; Hüseyin Ataman, Fehmi Ataç, Fevzi Çapar, Nuri Hazer, Reşit Önder, Mehmet Türkmenoğlu, Rıza Tekeli, Cemal Yıldırım, Namık Kemal Yörük getirilmiştir⁴⁶.

CGP parti divanı 7 Mart 1973 tarihinde yaptığı toplantıda 50 kişilik parti divanının başkanlığına Kemal Satır' getirmiş, genel başkan yardımcılıklarına Emin Paksüt, Orhan Öztrak, Ali İhsan Göğüş, Hüsnü Özkan'ı seçmiştir. CGP'nin genel sekreterliğine İlhami Sancar, genel sekreter yardımcılıklarına Mehmet Hazer, Mustafa Kaftan, İsmet Kapısız, Vefa Tanır, parti muhasipliğine Hayri Başar, genel yönetim kuruluna da Fethi Çelikbaş, Ahmet Güven, İhsan Kabadayı, Orhan Kabibay, Sulhi Kaner, Ahmet Karamüftüoğlu, Süreyya Koç, Sezai Orkunt, Nurettin Özdemir, Atif Şohoğlu, Salih Türkmen, Yusuf Ziya Yılmaz getirilmiştir⁴⁷.

4.1.6. Cumhuriyetçi Güven Partisi IV. Büyük Kongresi (14-15 Haziran 1975)

CGP IV. Büyük Kongresi Ankara'da Selim Sırrı Tarcan spor salonunda 14 Haziran 1975 tarihinde başlamıştır⁴⁸. Kongreyi genel başkan Turhan Feyzioğlu açmış arkasından GYK raporu okunmuştur. IV. Kongrenin⁴⁹ ikinci günü yöneticilerin seçimi ve kongre bildirisinin hazırlanıp yayınlanmasıyla geçmiştir. Turhan Feyzioğlu tek aday olarak girdiği genel başkanlık seçimini kazanarak genel başkanlığa yeniden seçilmiştir.

⁴⁴ *Tercüman*, 5 Mart 1973.

⁴⁵ *Cumhuriyet*, 5 Mart 1973.

⁴⁶ *A.g.g.*, 6 Mart 1973.

⁴⁷ *Türkiye Dergisi*, 6 Mart 1973, S.136, s.4.

⁴⁸ *Cumhuriyet*, 15 Haziran 1975.

⁴⁹ *IV. Büyük Kongre. 14-15 Haziran 1975 Genel Yönetim Kurulu Raporu*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1975, s.s.11-47.

50 Kişilik parti divanına ise şu kişiler seçilmiştir: Ali İhsan Göğüş, Ferit Melen, Turgut Topaloğlu, Vefa Tanır, Mehmet Altmışyedioğlu, Orhan Öztrak, Kemal Demir, Nurettin Akyurt, Fethi Çelikbaş, Süreyya Koç, Orhan Tokuz, Hüseyin İnceoğlu, Hasan Tosyalı, Talat Oğuz, İhsan Kabadayı, Hayri Başar, Muslih Görentaş, Atif Şohoğlu, Kemal Satır, Seyit Faruk Önder, Sami Turan, Mehmet Hazer, Salim Hazerdağlı, Reşit Önder, Ahmet Karamüftüoğlu, Haydar Zengin, Salih Yıldız, Ahmet Üstün, Osman Yeltekin, Kemal Cırav, Mahmut Nursal, Hüseyin Sönmez, Kamuran Ardiç, Naci Çelikkepçe, Cemal Silahçılar, Mehmet Pırılı, Hilmi Soydan, Yusuf Ziya Yılmaz, Tahsin Banguoğlu, Adnan Şenyurt, Edip Sezgin, Ahmet Bilgin, Kazım Bıyıkoğlu, Mümtaz Özarar, Turan Arun, Ahmet Çaycızade, Ali Sohtorik, Süreyya Tanay, Feyzi Cabar, Mebrure Aksoley⁵⁰.

Parti Divanı başkanlığına Turhan Feyzioğlu'nun önerisi üzerine oybirliğiyle yeniden Kemal Satır getirilirken, genel başkan yardımcılıklarına Ferit Melen, Orhan Öztrak, Ali İhsan Göğüş, Fethi Çelikbaş, Sami Turan, genel sekreterliğe Vefa Tanır, genel sekreter yardımcılıklarına Haydar Zengin ve Mehmet Altmışyedioğlu, genel saymanlığa Hayri Başar seçilmiştir⁵¹. Genel Yönetim Kuruluna Hüseyin İnceoğlu, Mehmet Hazer, Orhan Tokuz, Atif Şohoğlu, Kemal Demir, Ahmet Karamüftüoğlu, Seyit Faruk Önder, Reşit Önder, Turgut Topaloğlu, Osman Yeltekin, Cemal Silahçılar, Kamuran Ardiç getirilmiştir⁵².

4.1.7. Cumhuriyetçi Güven Partisi V. Büyük Kongresi (12 Kasım 1977)

CGP Beşinci Büyük Kongresi Ankara Gölbaşı Sinemasında 12 Kasım 1977 tarihinde yapılmıştır⁵³. GYK raporunun görüşülmesinden sonra seçimlere geçilmiş, genel başkanlığa tek aday olarak giren Turhan Feyzioğlu yeniden rahatça genel başkanlık seçimini kazanmıştır⁵⁴. Genel Başkan Yardımcılıklarına Ferit Melen, Orhan Öztrak ve Hayri Başar, genel sekreterliğe Haydar Zengin, Parti Divanı başkanlığına Fethi Çelikbaş getirilmiş, Genel Yönetim Kurulu üyeliklerine Mehmet Altmışyedioğlu, Şükran Baykal, Remzi Çilingir, Zeynel Gündoğdu, Cihan Kumbasar, Talat Oğuz, Seyit Faruk Önder, Adnan Şenyurt, Turgut Topaloğlu, Sami Turan ve Salih Yıldız seçilmişlerdir⁵⁵. CGP genel sekreter yardımcılıklarına Edip Sezgin ve Selahattin Özgür getirilmiştir⁵⁶.

⁵⁰ *Yeni Tanın*, 16 Haziran 1975.

⁵¹ *Cumhuriyet*, 16 Haziran 1975.

⁵² *Yeni Tanın*, 16 Haziran 1975.

⁵³ *A.g.g.*, 13 Kasım 1977.

⁵⁴ *A.g.g.*, 14 Kasım 1977.

⁵⁵ *Yeni Tanın*, 14 Kasım 1977.

⁵⁶ *A.g.g.*, 14 Kasım 1977.

4.1.8. Cumhuriyetçi Güven Partisi III. Olağanüstü Büyük Kongresi (22 Temmuz 1979)

CGP III. Büyük Kongresi 22 Temmuz 1979 pazar günü saat 10.00 da Ankara Gölbaşı sinemasında toplanmıştır⁵⁷. Kongre divan başkanlığına CGP eski genel sekreteri Haydar Zengin seçilmiştir⁵⁸. Divanın oluşması sonrası genel başkan Turhan Feyzioğlu kongreyi açış konuşmasını gerçekleştirmiştir. CGP bu kongreye “Atatürkçülüğe Çağrı Olağanüstü Büyük Kongresi” adını vermiştir⁵⁹. CGP’nin bu kongredeki yeni siması emekli büyükelçi Baha Vefa Karatay’dır⁶⁰. Olağanüstü kongre daha önce genel başkan Turhan Feyzioğlu tarafından önerilen “Atatürkçü Güçbirliği” bildirisini onaylayıp kabul etmiştir⁶¹.

Kongrede daha sonra seçimlere geçilmiş Turhan Feyzioğlu tek aday olarak yeniden genel başkanlığa getirilmiştir. 50 Kişilik parti divanına yeni üyeler olarak emekli general ve eski Zonguldak milletvekili Kenan Esengin, Ali Rıza Kefeli, Tarkan Gökeri, Ali Haydar Öztürkmen, Naci Özkuzu, Turgut Can, İhsan Altuğ, Korkut Efe, Hakkı Atıl, Emin Orkut, Salih Sakaryalı, Baha Vefa Karatay, Haydar Zengin getirilmişlerdir⁶².

CGP genel başkan yardımcılıklarına Ferit Melen, Hayri Başar, Sami Turan ve Baha Vefa Karatay, genel sekreterliğe Orhan Öztrak, genel sekreter yardımcılıklarına Cihan Kumbasar, Sabahattin Özgür, Ahmet Gürsel, Korkut Efe ve Salih Sakaryalı seçilmişlerdir⁶³. Boşalan GYK üyeliklerine de Hakkı Atıl, Turgut Can ve Yaşar Dörterler getirilmiştir⁶⁴.

4.2. Güven Partisi ve Katıldığı Seçimler

4.2.1. Haziran 1968 Genel Yerel Yönetimler ve Kısmi Senato Seçimleri

GP’nin kurulduktan sonra katılmış olduğu Türkiye genelinde yapılan ilk seçimdir. Bu seçimleri iki açıdan ele almak gerekmektedir. Bunlardan birincisi açık bulunan 53 senatör ve 5 milletvekilliği için yapılan seçim, ikincisi 1238 belediye başkanlığı için yapılan genel yerel yönetimler seçimi. 2 Haziran seçimleri için GP’nin hazırladığı sloganlar şunlardır:

Huzur, Hürriyet, Refah.

Komünizmle mücadele vatan vazifesidir.

Solculara karşı milli sağduyu.

⁵⁷ *Yeni Tanin*, 23 Temmuz 1979.

⁵⁸ *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1979

⁵⁹ *Ata Yolu*, Temmuz 1979, S.8, s.3.

⁶⁰ *A.g.d.*, Temmuz 1979, S.8, s.s.2-8.

⁶¹ *Yeni Tanin*, 23 Temmuz 1979.

⁶² *Ata Yolu*, Temmuz 1979, S.8, s.9.

⁶³ *A.g.d.*, s.9.

⁶⁴ *A.g.d.*, s.9.

*Yıkıcı değil yapıcıyız;
Şahıs partisi değil fikir partiyiz;
Demokrasiye bağlı, dini inanca saygılıyız;
Putumuz yok imanımız var.
Aka ak karaya kara.
Hem komünizmi hem yoksulluğu yeneceğiz;
Rejime saygı derdine ilgi.
Komünizmle ve yoksullukla imanlı mücadele.⁶⁵*

GP 2 Haziran 1966 tarihinde 53 senatör ve 5 milletvekilliği için yapılan seçime, tamamıyla olmasa da büyük ölçüde katılmıştır. Senato seçim sonuçları şu biçimde gerçekleşmiştir⁶⁶:

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı	Çıkardığı Senatör
AP	1.505.935	%49.1	38
CHP	821.688	%26.8	13
GP	284.234	%9.2	1

GP kısmi senato seçiminde üçüncü parti olmuştur. GP 5 senatörle girdiği seçimden 1 senatör çıkarmıştır⁶⁷. Konya'dan Sedat Çumralı'yı senatör olarak meclise gönderebilmiştir⁶⁸.

Adana, Çorum, İstanbul, Urfa ve Diyarbakır'da bulunan milletvekillikleri için yapılan seçim sonuçları ise şöyle gerçekleşmiştir⁶⁹:

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı	Çıkardığı Milletvekili
AP	507.241	% 48.37	5
CHP	295.069	% 28.14	-
GP	66.079	% 6.30	-

Diyarbakır dışında dört yerde katıldığı seçimlerde GP milletvekili çıkaramamıştır. Türkiye genelindeki oran bu beş il içinde geçerli oluşudur. Beş ilin oy ortalaması % 6.3 olarak Türkiye ortalamasıyla oldukça benzerlik göstermiştir⁷⁰.

⁶⁵ *Yeni Tanin*, 8 Nisan 1968, *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1968.

⁶⁶ 2 Haziran 1968 *Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Kısmi Seçim Sonuçları*, DİE Matbaası, Ankara, 1969, s.IX.

⁶⁷ Muzaffer Gökman, *50 Yılın Tutanağı 1923-1973*, Hürriyet yay., İstanbul, 1973, s.253

⁶⁸ *Tercüman*, 4 Haziran 1968.

⁶⁹ *Cumhuriyet*, 13 Haziran 1968.

⁷⁰ *A.g.g.*, 13 Haziran 1968.

2 Haziran 1968 tarihinde yapılan belediye başkanlığı seçimlerinde şu sonuçlar alınmıştır:⁷¹

Parti Adı	Aldığı Oy
AP	1.509.774
CHP	995.963
GP	102.402

GP ülke çapında örgütünü tam olarak kuramamasından dolayı aday bulmakta zorluk çektiğinden birçok il merkezinde seçime katılamamıştır⁷². GP; 1968 yerel yönetimler seçiminde 23 belediye başkanlığıyla dördüncülüğü almıştır. Bu 23 belediye başkanlığı içinde 3 il belediye başkanlığı yer alırken diğer başkanlıklar küçük ilçeler ve beldelerden oluşmaktadır. GP'nin il belediye başkanlıkları Hakkâri (Sait Atay), Mardin (Mehmet Saraçoğlu), Van (Mustafa Altay) olarak görülmektedir⁷³. GP'nin belediye başkanlığı kazandığı yerler dikkatle incelendiğinde Türkiye'nin İç Anadolu, Güney ve Doğu Anadolu Bölgelerinin ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Belediye meclis üyeliği seçimi sonuçları ise şöyledir: ⁷⁴

Parti Adı	Aldığı Oy
AP	1.402.522
CHP	1.005.731
GP	124.952

GP belediye meclis üyeliği seçiminde bağımsızları geride bırakarak üçüncü parti konumuna yükselmiştir⁷⁵. Partilerin yurt genelinde oy durumunu göstermesi açısından önemli olan il genel meclisi seçiminde ise sonuç şöyle gerçekleşmiştir: ⁷⁶

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı
AP	4.470.687	%49.1
CHP	2.542.824	%27.6
GP	603.268	%6.6

GP; Türkiye genelinde almış olduğu % 6,6 oy oranıyla Türkiye'nin üçüncü büyük siyasi gücü olarak tescil edilmiştir. İlk girdiği seçimde mecliste temsil etmiş olduğu gibi üçüncü büyük parti olduğunu ispat etmiştir. GP için bu seçimlerde yeni bir alternatif olmadığı söylenebilir. Ancak bir başka şey daha bu seçimle görülmüştür ki o da CHP'den ayrılan senator ve milletvekilleri sadece kendileri değil bir kısım CHP

⁷¹ 2 Haziran 1968 Mahalli Seçimler Sonuçları, DİE Matbaası, Ankara, 1969, s.V.

⁷² A.g.e., s.V-XXXIII.

⁷³ A.g.e., s.V-XXXIII.

⁷⁴ A.g.e., s.V-XXXIII.

⁷⁵ Tercüman, 29 Eylül 1968.

⁷⁶ 2 Haziran 1968 Mahalli Seçimler Sonuçları, DİE Matbaası, Ankara, 1969, s.V.

tabanını da beraberlerinde götürdüğü. Seçim sonuçları irdelendiğinde GP'nin milletvekili veya senatörlerinin bulunduğu illerde %10'un üzerinde oy aldığı görülmektedir⁷⁷.

4.2.2. 12 Ekim 1969 Genel Seçimi

GP'nin katılmış olduğu ilk genel seçimdir. GP bu seçime değişik seçim sloganlarıyla hazırlanmıştır. GP'nin ortasında beyaz ve iri bir koçun yer aldığı afişlerde öne sürdüğü seçim sloganları şunlardır:

Gelişmemiş bölgelerin kaderini yeneceğiz.

Komünizm ve yoksullukla imanlı mücadele.

Huzur, Hürriyet, Refah.

Rejime saygı derdine ilgi.

İlk hedefimiz köy kalkınması.

Aka ak karaya kara⁷⁸.

12 Ekim 1969 tarihinde yapılan genel seçimde şu sonuçlar elde edilmiştir:⁷⁹

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı	Çıkardığı Milletvekili
AP	4.229.712	%46.5	256
CHP	2.487.006	%27.4	143
GP	597.818	%6.6	15

İlk bakıldığında GP 1968 seçimlerine göre oy kaybetmesine rağmen durumunu koruduğu görülmektedir. GP'nin Türkiye genelindeki oy oranı 1968'le aynı olmuştur. GP 1969 seçiminden 15 milletvekili çıkararak çıkmıştır. GP'nin milletvekillerini şöyle sıralayabiliriz: Turgut Topaloğlu (Adana), Hamdi Hamamcıoğlu (Afyon), Kasım Küfrevi (Ağrı), Emin Paksüt (Ankara), Hüseyin İnceoğlu (Gaziantep), Ahmet Zeydan (Hakkâri), Hasan Tosyalı (Kastamonu), Turhan Feyzioğlu (Kayseri), Mehmet Türkmenoğlu (Kayseri), İhsan Kabadayı (Konya), Vefa Tanır (Konya), Nebil Oktay (Siirt), Orhan Öztrak (Tekirdağ), Reşit Önder (Tokat), Salih Yıldız (Van)⁸⁰.

GP yurt genelinde ortalama %2-7 arasında oy alırken adayların kişiliklerinin ön plana çıktığı yerlerde bu oy oranı %10'un üzerine çıkmıştır. Afyon %10.3, Artvin %10.5, Burdur %13.4, Gaziantep %11.5, Kastamonu %12.8, Konya %10.7, Siirt %15.6, Uşak %12.7'yle GP'nin yüzde onun üzerinde oy aldığı iller olarak görülmektedir. Bu oy oranı Ağrı'da Kasım Küfrevi'nin de etkisiyle %31.1'e, Hakkâri'de Ahmet Zeydan'ın

⁷⁷ *A.g.e.*, s.V-VIII.

⁷⁸ *Yeni Tanın*, 16 Eylül 1969.

⁷⁹ *12 Ekim 1969 Milletvekili Seçim sonuçları*, DİE Matbaası, Ankara, 1970, s.s.6-23.

⁸⁰ *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1969.

etkisiyle %37'ye, Kayseri'de Turhan Feyzioğlu'nun etkisiyle %24.6'ya, Tekirdağ'da Orhan Öztrak'ın etkisiyle %20.2'ye, Van'da Ferit Melen'in etkisiyle %23.6'ya yükselmiştir⁸¹.

1969 Genel Seçimi GP açısından incelendiğinde partinin oyundan çok kişilerin oy aldıkları söylenebilir. GP'nin ülke genelinde oy oranı ancak %6.6 olurken bu oy oranı partinin etkin isimlerinin yer aldığı seçim bölgelerinde yüzde yirmiler otuzlar civarına yükselmektedir. GP açısından dikkati çeken bir diğer önemli sonuç da Türkiye genelindeki oy oranı olan %6.6'ya büyük şehirlerde ulaşamaması olmuştur. GP'nin büyük şehirlerdeki ortalaması %3.3 (Ankara %3.8, İzmir %3.9, İstanbul %2.3) olmuştur⁸².

4.2.3. 14 Ekim 1973 Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu 1/3 Yenileme Seçimleri

4.2.3.1. 1973 Milletvekili Genel Seçimi

MGP'den CGP'ye dönüşüm sonrası ilk yapılan seçim 14 Ekim 1973 seçimidir. CGP, yeni bir atılımla bu seçimlere katılmıştır. CGP bu seçimde şu sloganları kullanmıştır:

Huzur Güven Refah İçin CGP.

Dürüst Devlet İdaresi İçin CGP.

Yıkıcılara karşı inançlı ve cesur mücadele.

Yurdun her köşesinde kalkınma.

Hem anarşiyi hem yoksulluğu yenecek CGP'dir.

Yapıcı parti milliyetçi parti CGP⁸³.

Milletvekili seçimi 14 Ekim 1973 tarihinde gerçekleşmiştir. Seçimlere katılım oranının % 66.8 olarak gerçekleştiği seçimde şu sonuçlar alınmıştır: ⁸⁴

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı	Kazandığı Milletvekili
AP	3.197.897	% 29.8	149
CHP	3.570.583	% 33.3	185
CGP	564.343	% 5.3	13

CGP açısından seçimlerin genel değerlendirmesi yapıldığında oy sayısında 1969 seçimine göre 33.475 bir azalmanın olduğu görülmektedir. Parti; GP'den MGP'ye ve oradan CGP'ye dönüşmesine karşın GP'nin almış olduğu oy oranına

⁸¹ 12 Ekim 1969 Milletvekili Seçim sonuçları, DİE Matbaası, Ankara, 1970, s.s.6-23.

⁸² A.g.e., s.s.6-23.

⁸³ Yeni Tanın, 12 Eylül 1973, Cumhuriyet, 14 Eylül 1973.

⁸⁴ 14 Ekim 1973 Milletvekili Seçimi Sonuçları, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1974, s.6.

ulaşamamış % 6.6'dan % 5.3'e düşmüştür⁸⁵. Katılımlar partiye bir ek oy getirmemiştir. CGP, GP'nin de önemli bir sorunu olan büyük şehirlerden oy alamama durumunu ortadan kaldıramamıştır. Üç büyük ilde oy oranı artmadığı gibi düşmüştür.

Üç büyük ildeki oy oranı % 2.7'ye (Ankara % 3.0-İzmir % 2.4-İstanbul % 2.8) düşmüştür. CGP, 1973 seçiminde iki seçim bölgesinde ise önemli atak gerçekleştirmiştir. Bu iller Siirt ve Van illeridir. Siirt'te Nebil Oktay, Van da Ferit Melen önemli rol oynamıştır⁸⁶. CGP 1973 seçiminden 13 milletvekili çıkararak parlamentoda grup kurabilen 5. parti olmuştur. CGP'nin milletvekili çıkardığı iller ve milletvekilleri şunlardır. Ağrı Rıza Polat, Bolu Kemal Demir, Gaziantep Hüseyin İnceoğlu, İstanbul İlhami Sancar, Kastamonu Hasan Tosyalı, Kayseri Turhan Feyzioğlu, Mehmet Altmışyedioğlu, Konya Vefa Tanır, Mardin Talat Oğuz, Siirt Nebil Oktay, Van Salih Yıldız, Muhlis Görentaş, İhsan Bedirhanoglu⁸⁷. 1973 Genel milletvekili seçim sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde CGP'nin istenilen sonucu alamadığı Cumhuriyetçi Parti-MGP birleşmesinin tabanda bir birleşmeye dönüşmediği gözlemlenmektedir.

4.2.3.2. 14 Ekim 1973 Cumhuriyet Senatosu 1/3 Yenileme Seçimi

14 Ekim 1973 tarihinde Cumhuriyet Senatosunda görev süresi dolan senatörler için 27 ilde seçim yapılmıştır. CGP seçim yapılan 27 ilde de seçime katılmıştır⁸⁸. CGP bu seçimde görev süresi dolan Erzincan senatörü Fehmi Baysoy, Hatay senatörü Enver Bahadırılı, İstanbul senatörü Ekrem Özden, Kars senatörü Mehmet Hazer, Mardin senatörü Abdülkerim Saraçoğlu ve Van senatörü Ferit Melen'in de aralarında yer aldığı bir kadroyla seçime katılmıştır⁸⁹. 14 Ekim 1973 tarihinde gerçekleşen seçimde şu sonuç ortaya çıkmıştır:⁹⁰

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı	Kazandığı Senatör
AP	1.300.801	% 31.0	22
CHP	1.412.051	% 33.6	25
CGP	246.880	% 5.9	1

Cumhuriyet Senatosu 1/3 yenileme seçim sonuçları incelendiğinde; CGP'nin seçimden yenik çıktığını görülmektedir. CGP, 6 senatörle girdiği seçimden ancak Ferit Melen'in kişisel özelliğiyle bir senatörlük olarak çıkmıştır⁹¹. Van ilinde CGP bütün partilerin aldığı oylardan daha fazla bir oy almıştır⁹².

⁸⁵ A.g.e., s.s.6-18.

⁸⁶ Bkz. *Yeni Tanın, Cumhuriyet, Tercüman, Milliyet*, 15-20 Ekim 1973 tarihli sayıları.

⁸⁷ *14 Ekim 1973 Milletvekili Seçim Sonuçları*, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1974, s.s.6-59.

⁸⁸ *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1973.

⁸⁹ A.g.g., 7 Eylül 1973.

⁹⁰ *14 Ekim 1973 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçim Sonuçları*, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1974, s.VI.

⁹¹ a.g.e., s.VI-XXXIII.

⁹² *Milliyet-Cumhuriyet-Tercüman-Hürriyet* 17-23 Ekim 1973.

4.2.3.3. 9 Aralık 1973 Genel Yerel Yönetimler Seçimi

14 Ekim 1973 Genel seçiminin hemen arkasından 9 Aralık 1973 tarihinde genel yerel yönetimler seçimi yapılmıştır⁹³. Genel yerel yönetimler seçimini üç ayrı kategoride değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu kategoriler İl Genel Meclisi seçimi, Belediye Başkanlığı seçimi ve Belediye Meclisi üyeleri seçimi olarak sıralanabilir.

4.2.3.3.1. İl Genel Meclisi Seçimi Sonuçları

Partilerin ülke genelinde gücünü göstermesi açısından önemli bir yer tutan İl Genel Meclisi seçimleri 1973 seçimlerinde de bu açıdan değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeye geçmeden önce 1973 il genel meclisi seçim sonuçlarını belirtelim. 1973 il genel meclisi seçim sonuçları şöyle şekillenmiştir: ⁹⁴

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı
AP	3.232.365	% 32.3
CHP	3.708.687	% 37.1
CGP	289.683	% 2.9

İl Genel Meclisi sonuçlarını CGP açısından değerlendirdiğimizde, tam anlamıyla bir yenilgi ve çökme olarak yorumlanabilir. Daha iki ay önce yapılan genel seçimde ülke genelinde % 5.3 oy alan parti oyunu % 2.9 a düşürmüştür⁹⁵.

4.2.3.3.2. 9 Aralık 1973 Belediye Başkanlığı Seçimleri

9 Aralık 1973 tarihinde gerçekleşen Belediye Başkanlığı seçimlerine CGP ülke çapında katılmıştır. Belediye Başkanlığı seçimlerinde partiler şu sonuçlar alınmıştır: ⁹⁶

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı	Kazandığı Belediye
AP	1.481.225	% 33.9	576
CHP	1.715.901	% 39.3	474
CGP	60.259	% 1.4	39

CGP 1968 seçimlerine göre oldukça büyük bir oy kaybetmiştir. 1968 seçiminde 102.402 oy alan CGP 1973 seçiminde ancak 60.259 oy alabilmiştir. Bu CGP'nin 1968'e göre % 40'a yakın oy kaybetmesi anlamına geliyordu. Gerçi 1968'de 23 olan belediye başkanlığı 39'a çıkmıştır. Ancak CGP'nin 1973 seçiminde kazandığı

⁹³ 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1974, s.1.

⁹⁴ A.g.e., s.s.1-3.

⁹⁵ A.g.e., s.s.1-10.

⁹⁶ A.g.e., s.30.

belediye başkanlıklarının çoğu bucak niteliğindeki yerlerdir. CGP 1973 seçiminde hiçbir ilde belediye başkanlığı kazanamamıştır⁹⁷.

4.2.3.3.3. 9 Aralık 1973 Belediye Meclisi Üyeliği Seçimleri

Belediye meclisi üyeliği seçiminde de CGP 1968'e oranla oy kaybetmiştir. 1968'de 124.952 oy almışken, bu rakam 1973'te 108.042'ye inmiştir⁹⁸. 1973 yerel yönetimler seçimlerinin bir parçası olarak gerçekleşen belediye meclisi üyeleri seçimlerinde de şu sonuçlar alınmıştır: ⁹⁹

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı
AP	1.385.427	% 35.4
CHP	1.627.433	% 41.6
CGP	108.042	% 2.8

4.3. 12 Ekim 1975 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri 1/3 Yenileme ve Milletvekili Ara Seçimleri

12 Ekim 1975 tarihli seçim CGP-AP birleşme sürecinde gerçekleştiğinden seçimlere. CGP katılmamış AP'yi desteklemiştir. Bu desteğe karşılık bazı CGP'liler AP listelerinden seçime katılmıştır¹⁰⁰. CGP'li Orhan Öztrak Tekirdağ'dan Sami Turan Kayseri'den AP listesinden bağımsız aday olarak gösterilmeleri bu anlaşmanın sonucu olarak kendini göstermektedir¹⁰¹. AP listesi içinde CGP'li adayların yer alması sonrası CGP bütün örgütüyle 1975 seçimlerinde AP'yi desteklemiştir. Turhan Feyzioğlu, yakın arkadaşları Orhan Öztrak ve Sami Turan'ın seçimi kazanmaları için yoğun bir biçimde çalışmıştır¹⁰². Bu AP'yi destekleme düşüncesi partinin bağımsız kimliği üzerinde onulmaz yaralar açacaktır.

4.4. 5 Haziran 1977 Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu 1/3 Yenileme Seçimleri

4.4.1. 5 Haziran 1977 Genel Milletvekili Seçimi

CGP 1977 genel seçimlerine tek başına bağımsız bir parti kimliğiyle girmiştir. 1975 seçim tecrübesi oldukça pahalıya mal olmuş ve neredeyse partinin bağımsız kimliği ortadan kaybolma tehlikesi atlatmıştır. Bu yüzden CGP yöneticileri; 1977 seçimlerinde tek başına seçime girmeyi, bağımsız kimliği korumayı, ne sağda ne de

⁹⁷ *Cumhuriyet*, 12 Aralık 1973.

⁹⁸ *A.g.e.*, s.s.1-25.

⁹⁹ *9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları*, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1974, s.s.1-25.

¹⁰⁰ *Cumhuriyet*, 14 Ağustos 1975.

¹⁰¹ *Cumhuriyet*, 24 Eylül 1975.

¹⁰² *Yeni Tanın*, 10 Ekim 1975.

solda bir merkez partisi olmayı gündeme getirmişlerdir¹⁰³. CGP 1977 seçimlerine şu sloganlarla girmiştir:

Ne aşırı sağ ne aşırı sol; Atatürkçü yol.

Anarşi değil can ve mal güvenliği.

Yokluğu, yoksulluğu, anarşiyi yenmek için CGP.

Can güvenliği, mal güvenliği, sosyal güvenlik.

Atatürkçüler CGP'de birleşelim.

Namusslu, bilgili, ciddi devlet idaresi için CGP'ye oy ver.

Köye ve köylüye hizmet yol-sı-ışık okul.

Mahsule değer fiyat tarım kalkınması herkese güvenlik¹⁰⁴.

1977 Genel seçimi öncesi CGP içinde bir huzursuzluğun olduğu ve kimi parti idarecilerinin seçime katılmamaya karar verdikleri görülmektedir¹⁰⁵. CGP 1977 yılı seçimlerine genellikle GP kökenli ve partiye katılan bazı eski milletvekilleriyle katılmıştır¹⁰⁶. Bu seçimde hem genel olarak hem de CGP açısından ilginç bir propaganda yöntemiyle CGP İzmir milletvekili adayı Mehmet Ali Yolgörmez dikkati çekmiştir. Mehmet Ali Yolgörmez ekmek işverenleri sendikası başkanıdır. İzmir'deki fırıncılar kendisini desteklemek için çıkarılan ekmeklerin altına CGP amblemi yapıştırılmışlardır. Bu da politika tarihimizin ilkleri arasına geçmiştir¹⁰⁷. 5 Haziran 1977 genel seçimi şu şekilde sonuçlanmıştır: ¹⁰⁸

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı	Kazandığı Milletvekili
AP	5.468.201	% 36.9	189
CHP	6.136.171	% 41.4	213
CGP	277.713	% 1.9	3

Seçim sonucunu CGP açısından değerlendirdiğimizde, CGP'nin 1977 seçiminde açık bir yenilgiye uğradığı ve silinmeye doğru gittiği görülmektedir. Partinin 1973'e oranla % 50'den fazla bir oy kaybettiği ve siyaset sahnesindeki rolünü kaybettiği görülmektedir¹⁰⁹.

CGP'nin milletvekili sayısında da aldığı oy oranında olduğu gibi büyük bir azalma olmuştur. CGP 1973 seçiminde 13 milletvekili çıkarırken 1977 seçiminde ise CGP sadece üç milletvekili çıkarabilmiştir. CGP'nin milletvekili çıkardığı yerlerde de oy oranını zorlukla tutturabildiği ve barajsız D Hont sisteminin bir sonucu olarak

¹⁰³ *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1977.

¹⁰⁴ *Yeni Tanın*, 26 Nisan 1977.

¹⁰⁵ *Tercüman*, 17-18 Nisan 1977.

¹⁰⁶ *Cumhuriyet*, 21 Nisan 1977.

¹⁰⁷ *Tercüman*, 16 Mayıs 1977.

¹⁰⁸ 5 Haziran 1977 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1978, s.20.

¹⁰⁹ *A.g.e.*, s.20.

milletvekili çıkardığı görülmektedir. Bu iller ve milletvekilleri şunlardır: Kayseri, Turhan Feyzioğlu; Van Salih Yıldız; Ağrı Mikail Aydemir¹¹⁰.

4.4.2. 5 Haziran 1977 Cumhuriyet Senatosu 1/3 Yenileme Seçimleri

5 Haziran 1977 Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde CGP hiçbir yerde % 5 oyu aşamamıştır¹¹¹. Cumhuriyet Senatosu seçim sonuçları şöyle gerçekleşmiştir: ¹¹²

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı	Kazandığı Senatör
AP	1.842.396	% 38.3	21
CHP	2.037.875	% 42.4	28
CGP	89.484	% 1.9	-

4.5. 11 Aralık 1977 Genel Yerel Yönetimler Seçimi

CGP'nin iyice güçsüz hale gelmeye başladığı bir dönemde genel yerel yönetimler seçimi yapılmıştır. CGP 1977 genel yerel yönetim seçimlerine bağımsız kimliğini koruyarak yine tek başına girmiştir¹¹³. CGP'nin diğer partilere oranla kadınlara özellikle ev hanımlarına biraz daha fazla önem verdiği görülmektedir.

4.5.1. 11 Aralık 1977 İl Genel Meclisi Seçimi

Bu seçim sonuçları CGP açısından tam anlamıyla bir yenilgidir. CGP tabanını bu seçimde büyük ölçüde kaybetmiştir¹¹⁴. Partilerin ülke genelinde oy oranlarının göstermesi açısından önemli olan bu seçimde şu sonuç alınmıştır: ¹¹⁵

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı
AP	4.565.339	% 37.1
CHP	5.148.172	% 41.8
CGP	74.532	% 0.6

4.5.2. 11 Aralık 1977 Belediye Başkanlığı Seçimi

CGP, 1977 genel yerel seçimlerinin diğer bölümlerinde olduğu gibi belediye başkanlığı kısmında da son derece başarısız olmuştur. CGP'nin bu seçimlerden 6 belediye başkanlığı kazandığı görülmektedir. Bu belediye başkanlıklarının biri ilçe

¹¹⁰ *A.g.e.*, s.20.

¹¹¹ *A.g.e.*, s.s.60-74.

¹¹² *A.g.e.*, s.60.

¹¹³ Bknz; Tercüman-Yeni Tanin-Cumhuriyet 10 Kasım - 10 Aralık 1977 tarihli sayıları.

¹¹⁴ *A.g.e.*, s.s.2-24.

¹¹⁵ *11 Aralık 1977 Mahalli İdareler Seçim Sonuçları*, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1978, s.2.

belediye başkanlığı diğer altısı bucak belediye başkanlıklarıdır. İlçe belediye başkanlığı Siirt'in Kurtalan ilçesi belediye başkanlığıdır¹¹⁶.

Belediye başkanlığı seçimlerinde şu sonuçlar elde edilmiştir:¹¹⁷

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı
AP	2.221.600	% 37.8
CHP	2.682.282	% 45.6
CGP	23.695	% 0.4

4.5.3. 11 Aralık 1977 Belediye Meclisi Üyeliği Seçimi

CGP açısından belediye meclisi üyeliği seçimini de başarısız bir seçim olmuştur¹¹⁸. 1977 Belediye Meclisi üyeliği seçim sonuçları şöyle şekillenmiştir:¹¹⁹

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı
AP	2.148.885	% 37.8
CHP	2.663.642	% 46.8
CGP	40.587	% 0.7

4.6 14 Ekim 1979 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri 1/3 Yenileme ve Milletvekili Ara Seçimi

Türkiye'nin oldukça karışık bir ortam içine girdiği bir dönemde cereyan eden bu seçimlere CGP de yeni bir kan değişikliği yaparak katılmıştır. CGP III. Olağanüstü Kongresi sonrasına rastlayan bu seçimi iki başlık altında incelemek mümkündür. Bunlar 5 milletvekilliği için yapılan milletvekili ara seçimi ve 50 senatörlük için yapılan cumhuriyet senatosu üçte bir yenileme seçimleridir.

4.6.1. 14 Ekim 1979 Milletvekili Ara Seçimi

Değişik nedenlerle boşalan Aydın, Edirne, Manisa, Muğla ve Konya illerini içeren 5 milletvekilliği için 14 Ekim 1979'da bir ara seçim yapılmıştır¹²⁰. Milletvekili ara seçimini CGP açısından değerlendirdiğimizde, partinin bir varlık gösteremediği açıkça

¹¹⁶ *Cumhuriyet*, 14 Aralık 1977.

¹¹⁷ *A.g.e.*, s.25.

¹¹⁸ *A.g.e.*, s.26.

¹¹⁹ 11 Aralık 1977 Mahalli İdareler Seçim Sonuçları, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1978, s.26.

¹²⁰ *Cumhuriyet-Milliyet-Tercüman-Yeni Tanin*, 14 Ekim 1979.

görülmektedir¹²¹. CGP bu seçimde tüm bölgelerde seçime katılmıştır. 5 ilde yapılan seçim sonuçları şöyle şekillenmiştir: ¹²²

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı	Kazandığı Milletvekili
AP	676.900	% 54	5
CHP	367.317	% 29.3	-
CGP	21.593	% 1.7	-

4.6.2. 14 Ekim 1979 Cumhuriyet Senatosu 1/3 Yenileme Seçimi

CGP için bu seçimlerde önemli olan bir nokta da eski maliye bakanı ve başbakan Van senatörü Ferit Melen'in Van'dan yeniden seçime katılması olmuştur. CGP Ferit Melen etkisine rağmen ne Van'da ne başka bir yerde seçimi kazanamamıştır¹²³. 14 Ekim 1979 tarihinde yapılan seçimler sonunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir: ¹²⁴

Parti Adı	Oy Oranı	Aldığı Oy	Kazandığı Senatör
AP	2.215.053	% 46.8	33
CHP	1.378.224	% 29.1	12
CGP	117.749	% 2.5	-

5. Cumhuriyetçi Güven Partisi ve Hükümetler

5.1. I.Nihat Erim Hükümeti ve Milli Güven Partisi

(26 Mart 1971-3 Aralık 1971)

MGP, 12 Mart muhtırası sonrası kurulan hükümetlerin tamamında yer almıştır. MGP, hükümetlere katılmakla kalmayıp hükümet kuruluşlarında etkili olmaya çalışmış ve hükümetlerin kurulmasını çabuklaştırmaya çalışmıştır¹²⁵. 12 Mart sonrası Süleyman Demirel kabinesi istifa etmiş, yeni hükümet kurma çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda, CHP Kocaeli milletvekili Nihat Erim CHP'den istifa ettirilip kontenjan senatörü olarak atanıp hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Nihat Erim partilerle yaptığı görüşmeler sonrası AP, CHP ve MGP'nin desteğiyle daha çoğu teknokratlara dayanan bir kabine oluşturmuştur. Kabinede 1 MGP'li bakan olarak Ferit Melen Milli Savunma Bakanı olarak görev yapmıştır¹²⁶.

¹²¹ A.g.e., s.s.586-604.

¹²² 14 Ekim 1979 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri 1/3 Yenileme ve Milletvekili Ara Seçim Sonuçları, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1980, s.s.586-604.

¹²³ A.g.e., s.s.2-10.

¹²⁴ A.g.e., s.2.

¹²⁵ Yeni Tanın, 17 Mart 1971.

¹²⁶ Tercüman, 27 Mart 1971.

5.2. II. Nihat Erim Hükümeti ve Milli Güven Partisi (11 Aralık 1971-17 Nisan 1972)

I. Erim Hükümetinin teknokrat bakanların istifası sonrası sona ermesi yeni bir hükümet arayışına neden olmuştur. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay partilerle yaptığı görüşme sonunda hükümeti kurma görevini tekrar Nihat Erim'e vermiştir. Yeniden görev alan Nihat Erim kısa bir süre içinde II. Erim Hükümetini kurmuştur¹²⁷. II. Erim Hükümetinde MGP yine Ferit Melen'le (Milli Savunma Bakanı) yer almıştır¹²⁸.

MGP, II. Erim Hükümetine ve programına olumlu oy vermiştir. Yine 1972 bütçesine MGP olumlu oy kullanmıştır¹²⁹. CHP içinde çıkan çatışmalar sonrası Nihat Erim başbakanlıktan istifa edince II. Nihat Erim Hükümeti sona ermiştir. Nihat Erim'in hükümetten istifası sonrası onun yerine başbakanlığı vekil olarak Ferit Melen yürütmüştür. Böylece ilk defa küçük bir partiye üye bir milletvekili başbakan olmuştur.

5.3. Onaylanmayan Suat Hayri Ürgüplü Hükümeti ve Milli Güven Partisi

Nihat Erim'in CHP içindeki parti içi çatışmalar nedeniyle istifası sonrası yeni bir hükümet kurulması konusu doğal olarak ortaya çıkmıştır. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay yaptığı girişimler sonucu hükümeti kurma görevini 1960 sonrası da böyle bir hükümette başbakanlık yapmış bağımsız kontenjan senatörü Suat Hayri Ürgüplü'ye vermiştir¹³⁰.

Suat Hayri Ürgüplü partiler arası görüşmeler sonrası 13 Mayıs 1972 tarihinde kurduğu kabineyi açıklamıştır. MGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu da Başbakan Yardımcısı olarak yer almıştır. 12 Mart hükümetlerinin değişmez bakanı olan Ferit Melen de bu kabinede yine Milli Savunma Bakanı olarak yerini korumuştur.¹³¹ Ürgüplü kabinesine iki bakanla katılan MGP'nin çok istemesine karşın hükümet olma şansı olmamıştır. Ürgüplü'nün ilan ettiği kabineyi Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay onaylamamış böylece Suat Hayri Ürgüplü ister istemez istifa ederek hükümet kurma görevini iade etmiştir¹³².

5.4. Ferit Melen Hükümeti ve Milli Güven Partisi (22 Mayıs 1972-10 Nisan 1973)

Ürgüplü kabinesini onaylamayan Cevdet Sunay, hükümeti kurma görevini Nihat Erim'in istifasından beri başbakanlık görevini vekâleten yürüten MGP Van senatörü Ferit Melen'e vermiştir¹³³. Ferit Melen çalışmalar sonrası hükümetini

¹²⁷ *Yeni Tanin*, 12 Aralık 1971.

¹²⁸ *A.g.g.*, 12 Aralık 1971.

¹²⁹ *Cumhuriyet*, 17 Şubat 1972.

¹³⁰ *Tercüman*, 30 Nisan 1972.

¹³¹ *A.g.g.*, 14 Mayıs 1972.

¹³² *Cumhuriyet*, 14 Mayıs 1972.

¹³³ *Yeni Tanin*, 16 Mayıs 1972.

oluşturdu. MGP bu hükümette 2 bakanla yer almıştır. Ferit Melen'in başbakan olduğu hükümetteki ikinci MGP'li bakan Adalet Bakanı Fehmi Alpaslan olmuştur¹³⁴.

Melen hükümetine başlangıçta katılmış bulunan CHP 5 Kasım 1972 tarihinde kabinede yer alan bakanlarını geri çekme kararı alınca hükümet bir yerde AP MGP koalisyonu halini almıştır¹³⁵. Kasım 1972'de CHP'nin hükümetten çekilmesine rağmen hükümet 7 Nisan 1973 tarihine kadar görevine devam etmiştir. Fahri Korutürk'ün Cumhurbaşkanı seçilmesi sonrası demokratik teamül gereği hükümet istifa etmiştir¹³⁶.

Bu hükümet sürecinde Türkiye kamuoyunu meşgul eden pek çok konuda bazı gelişmeler sağlanmıştır. Meclis ve senato başkanları seçilmiş, uzun mücadeleler ve denemelerden sonra Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bu hükümet aynı zamanda Türkiye genelinde %7'nin üzerinde bir oy almamış bir partinin başbakanlığında oluşmasıyla da siyasi tarihte ilginç yerini almıştır.

5.5. Naim Talu Hükümeti ve Adalet Partisi-Cumhuriyetçi Güven Partisi Koalisyonu (15 Nisan 1973- 16 Aralık 1973)

15 Nisan 1973 tarihinde Naim Talu tarafından kurulan hükümet Cumhurbaşkanı onaylanarak görevine başlamıştır. Naim Talu kabinesinde CGP'den 6 bakan yer almıştır. Bu hükümette görev alan CGP'li bakanları şöyle sıralayabiliriz: Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Kemal Satır, Milli Savunma Bakanı İlhami Sancar, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Vefa Tanır, Gümrük ve Tekel Bakanı Fethi Çelikbaş, İmar ve İskân Bakanı Nebil Oktay ve Kemal Demir Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı¹³⁷.

CGP-Adalet Partisi koalisyonu 1973 genel seçimine kadar sürtüşmesiz bir biçimde devam etmiştir. Bir geçiş dönemi hükümeti olarak görev yapan bu hükümet bu anlamıyla görevini yerine getirmiştir. CGP-Adalet Partisi koalisyon hükümeti, 1973 genel seçiminde iki partinin aldığı oylar ve çıkardığı milletvekillerinin sayısı güvenoyuna yetmeyince sona ermiştir. Naim Talu Hükümeti bu şekilde fiilen sona ermesine karşın, 1973 seçimi sonuçları herhangi bir partiye tek başına hükümet kurmaya yetecek bir milletvekili sayısı vermediğinden bir hükümet oluşumu gerçekleşmemiştir. Bu yüzden Naim Talu Hükümeti görevine bir süre daha devam etmiştir.

5.6. Sadi Irmak Hükümeti ve Cumhuriyetçi Güven Partisi

CHP-MSP koalisyon hükümetinin istifasından sonra bir hükümet bunalımı doğmuş, görevlendirilen hiçbir siyasetçi hükümet kurmayı başaramamıştır. Hükümet kurma çalışmalarının sıkıntıya girdiği bu süreçte yeniden 12 Mart Muhtırası sonrasında

¹³⁴ *A.g.g.*, 23 Mayıs 1972.

¹³⁵ *Tercüman*, 6 Kasım 1972.

¹³⁶ *Yeni Tanın*, 8 Nisan 1973.

¹³⁷ *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Gözlem Matbaacılık Kollektif Şirketi, İstanbul, 1983, IV, s.s.1019-1020.

olduğu gibi bağımsız başbakan formülü gündeme gelmiş ve Sadi Irmak, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir¹³⁸.

Sadi Irmak yaptığı çalışmalar sonunda bağımsızlardan ve CGP'li parlamenterlerden oluşan bir hükümet oluşturmuştur¹³⁹. Sadi Irmak Hükümetinde; CGP'den Van Milletvekili Salih Yıldız Devlet Bakanı, İstanbul Milletvekili İlhami Sancar Milli Savunma Bakanı, Konya Milletvekili Vefa Tanır Bayındırlık Bakanı, Bolu Milletvekili Kemal Demir Sağlık Bakanı olarak görev almışlardır. CGP eski milletvekili Nermin Neftçi de TBMM dışından Kültür Bakanı olarak görev almıştır¹⁴⁰.

CGP'nin tüm çalışmalarına karşın Sadi Irmak Hükümeti 29 Kasım 1974 tarihinde TBMM'de 376 parlamenterin katıldığı güven oylamasında 11 beyaz oya karşılık 326 kırmızı oyla güvensizlik oyu almıştır. Sadi Irmak Hükümetinin aldığı 11 beyaz oyun tamamı CGP'li milletvekillerince verilmiştir¹⁴¹. Sadi Irmak Hükümeti güvenoyu alamamasına rağmen yeni hükümet kurulamaması yüzünden 31 Mart 1975 tarihine kadar süresince devam etmiştir¹⁴².

5.7 I. Milliyetçi Cephe Hükümeti ve Cumhuriyetçi Güven Partisi (31 Mart 1975-21 Haziran 1977)

Başarısız Sadi Irmak formülünden sonra yeniden hükümet kurma çalışmaları başlamış ve yeni görevlendirmeler olmuştur. Bu süreçte daha önce CGP'nin üzerinde durduğu bir “*Milliyetçi Cephe*” formülü gündeme gelmiştir.

AP, Milli Selamet Partisi, CGP, MHP arasındaki görüşmelerin bir sonuca ulaşması üzerine hükümeti kurma görevi cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'e verilmiştir. Süleyman Demirel görevi aldıktan sonra yaptığı çalışmalar sonucu 31 Mart 1975 tarihinde hükümeti kurmuştur. Bu resmi yapıda dördüncü Süleyman Demirel hükümeti olarak adlandırılırken genel kamuoyunda “*I. Milliyetçi Cephe Hükümeti*” olarak adlandırılmıştır. Bu hükümette 4 CGP'li bakan yer almıştır. CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı olarak bulunurken, CGP'den Ferit Melen Milli Savunma Bakanı, Kemal Demir Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı, Orhan Öztrak Gümrük ve Tekel Bakanı olarak görev almıştır¹⁴³.

Milliyetçi Cephe Hükümeti, CGP içinde değişik sorunlara yol açmıştır. Kişisel bakanlık beklentileri ve politik sebepler dolayısıyla CGP'den kopmalar yaşanmıştır. Siirt Milletvekili Nebil Oktay, Sadi Irmak Hükümetinin Milli Savunma Bakanı İlhami Sancar ve Ağrı Milletvekili Rıza Polat partilerinden istifa etmişlerdir. Böylece CGP

¹³⁸ *Yeni Tanın*, 14 Kasım 1974.

¹³⁹ *Milliyet*, 17 Kasım 1974.

¹⁴⁰ *Tercüman*, 18 Kasım 1974.

¹⁴¹ *Yeni Tanın*, 30 Kasım 1974.

¹⁴² *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, s.1025.

¹⁴³ *Tercüman*, 1 Nisan 1975.

daha önce senatoda kaybettiği grup olma hakkını bu sefer de Millet Meclisinde kaybetmiştir¹⁴⁴.

5.8 III. Bülent Ecevit Hükümeti ve Cumhuriyetçi Güven Partisi (5 Ocak 1978-17 Ekim 1979)

II. Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin gensoru ile düşürülmesi sonrası Bülent Ecevit Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Bülent Ecevit yaptığı çalışmalar sonucunda; Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin düşürülmesinde kendisine yardımcı olan partiler ve bağımsız milletvekilleri ile bir hükümet kurmayı başarmıştır. Bülent Ecevit Hükümeti'ne CHP, DP, CGP ve AP'den istifa eden milletvekilleri katılmıştır¹⁴⁵.

Bu süreçte aynı şekilde anlaşmazlıklar çıkmış partinin kurucularından Emin Paksüt istifa noktasına gelmiştir¹⁴⁶. Emin Paksüt'ün istifası kamuoyundan saklanırken Genel Sekreter Haydar Zengin'in istifasının önüne geçilememiştir. CGP Genel Sekreteri Haydar Zengin, parti genel merkezine gönderdiği bir mektupla partideki görevinden istifa etmiştir¹⁴⁷. Bu hükümette CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu; Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak görev almıştır. Van Milletvekili Salih Yıldız da Devlet Bakanı olarak görev almıştır¹⁴⁸.

CGP kuruluşta yaşadığı sıkıntıyı ayrılıştta da yaşamıştır. CGP'nin hükümetten çekilmesi, hükümete katılması sürecinde olduğu gibi parti içinde görüş ayrılığına yol açmıştır. Nitekim CGP'nin hükümetten çekilme kararı sonrası Turhan Feyzioğlu hükümetteki görevinden istifa ederek ayrılırken, CGP Van Milletvekili Devlet Bakanı Salih Yıldız, hükümetten istifa etmemiş ve görevine devam etmiştir. Bu kararıyla birlikte CGP'den istifa etmiş böylece CGP'nin mecliste sadece bir milletvekili kalmıştır¹⁴⁹.

6. 12 Eylül 1980 Darbesi ve Cumhuriyetçi Güven Partisinin Sonu

CGP 1979 yılına gelindiğinde gerçekten çok küçük bir parti konumuna gelmişti. Bu dönemdeki politikalarına baktığımızda CGP'nin Türkiye için ilk önceleri kurtuluş yolu gördüğü AP-CHP büyük koalisyonundan vazgeçtiği görülmektedir. CGP'nin bu dönemde sık sık "*Atatürkçü dinamik güçler*"den söz etmeye başladığı görülür. CGP'liler parti içinde kendi aralarındaki toplantılarda siyasetin bittiğini bile söylemekten çekinmemişlerdir¹⁵⁰.

¹⁴⁴ *Yeni Tanin*, 1-10 Nisan 1975.

¹⁴⁵ *Yeni Tanin*, 6 Ocak 1978.

¹⁴⁶ *Tercüman*, 9 Ocak 1978.

¹⁴⁷ *Tercüman*, 30 Ocak 1978.

¹⁴⁸ *Yeni Tanin*, 9 Ocak 1978.

¹⁴⁹ *Tercüman*, 19 Eylül 1978.

¹⁵⁰ *Yeni Tanin*, 1-10 Eylül 1980.

Türk ordusu 12 Eylül 1980 tarihinde darbeyi gerçekleştirdiğinde ise diğer partiler sessiz kalırken CGP'nin hareketi desteklediği görülmektedir.¹⁵¹ İlginçtir 12 Eylül hareketine CGP olumlu yaklaşırken askerler de bu partiye olumlu yaklaşmıştır. Diğer partiler kovuşturmalara uğrar liderleri zorunlu ikamete giderken, CGP'liler tam tersine askerlerle iç içe bir durumla bir yerde siyasete devam etmişlerdir. Nitekim askerler ilk başbakanlık önerisini 8'lerden Emin Paksüt'e, o kabul etmeyince Turhan Feyzioğlu'na yapmışlardır. Feyzioğlu küçük bir partinin başkanı olduğu için başbakanlığın kendisine teklif edilmesinin doğru olmayacağını ifade etmesine karşın hükümet çalışmalarına katılmayı ihmal etmemiştir. Sonradan ortaya çıkan itirazlar sonucu başbakan olamamış ancak onun listesi büyük çoğunlukla hükümeti oluşturmuştur.

CGP, askerle iyi ilişkilerini anayasa hazırlanması sürecinde de sürdürmüştür. Kendisi de bir Anayasa Hukuku profesörü olan Feyzioğlu, yeni anayasanın hazırlanmasında askerlere yardımcı olmuştur. Yeni anayasaya bakıldığında CGP'nin bu anayasa ile nasıl uyduğu gözlerden kaçmamıştır. CGP'nin 1978 sonrası söylem ve önerilerinin birçoğu anayasa olarak gerçekleşmiştir.

CGP, siyasi partilerin faaliyetlerinin yasaklandığı süreçten siyasi partilerin kapatıldığı zamana kadar 12 Eylül askeri müdahalesini destekler tavrını sürdürmüştür. Demokratik yoldan iktidara gelmeyi düşünen bir partinin askeri müdahaleyi savunması ilginç bir sonuçtur.

Ordu müdahale sonrası kendi içinde yaptığı görüş alışverişi sonrası eski siyasi partilerle yola devam etmeme kararı almış ve 16 Ekim 1981 tarihli kanunla Türkiye'deki tüm partileri kapatmıştır. Böylece GP olarak başlayan siyasi mücadele CGP olarak 1981 tarihinde sona ermiştir. Turhan Feyzioğlu kendisine anayasal olarak verilen siyaset yapabilme imkânını "*kendi kendine yasak*" koyarak kullanmamış arkadaşları ise birçok partide siyasi mücadeleye devam etmişlerdir.

¹⁵¹ *Yeni Tanin*, 13 Eylül 1980.

KAYNAKÇA

I- Resmi Yayınlar

- 2 Haziran 1968 Mahalli Seçimler Sonuçları, DİE Matbaası, Ankara, 1969.
- 2 Haziran 1968 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Kısmi Seçim Sonuçları, DİE Matbaası, Ankara, 1969.
- 12 Ekim 1969 Milletvekili Seçim sonuçları, DİE Matbaası, Ankara, 1970, s.s.6-23.
- 14 Ekim 1973 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçim Sonuçları, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1974.
- 14 Ekim 1973 Milletvekili Seçim Sonuçları, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1974.
- 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1974, s.1.
- 5 Haziran 1977 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1978.
- 11 Aralık 1977 Mahalli İdareler Seçim Sonuçları, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1978.
- 14 Ekim 1979 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri 1/3 Yenileme ve Milletvekili Ara Seçim Sonuçları, Başbakanlık D.İ.E Matbaası, Ankara, 1980.

II- Süreli Yayınlar

A-Gazeteler

<i>Adalet</i>	<i>Tercüman</i>
<i>Akşam</i>	<i>Ulus</i>
<i>Cumhuriyet</i>	<i>Vatan</i>
<i>Dünya</i>	<i>Yeni gazete</i>
<i>Hürriyet</i>	<i>Yeni İstanbul</i>
<i>Milliyet</i>	<i>Yeni tanin</i>
<i>Son Havadis</i>	

B-Dergiler

<i>Akis</i>
<i>Ata Yolu</i>
<i>Durum</i>

Kim

Türkiye Dergisi

Yön

7 Gün

III- Kitap Ve Makaleler

8'lerden Davacıyız, CHP Gençlik Kolları Merkez Yönetim Kurulu, Ulusal Basımevi, Ankara, 1967.

BOZKURT, Celal, *Siyaset Taribinde CHP Dünü Bugünü İdeolojisi*, Ankara, 1968.

CHP'deki Tartışmaların İyüzü Belgeler, Balkanoğlu Matbaası, Ankara, 1967.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Gözlem Matbaacılık Kollektif Şirketi, İstanbul, 1983.

FEYZİOĞLU, Turhan, "Turhan Feyzioglu'nun Cevabı I" , *Milliyet*, 14 Mart 1967.

_____, "Turhan Feyzioglu'nun Cevabı II", *Milliyet*, 21 Mart 1967.

_____, "Turhan Feyzioglu'nun Cevabı III", *Milliyet*, 9 Nisan 1967.

FEYZİOĞLU, Turhan; KIRCA, Coşkun ve diğerleri., *Asıl Biz Davacıyız*, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 1967.

_____, *İlk Açıklama ve Bazı İthamlara Cevap*, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1967.

FİNCANCI, Yurdakul, *Turhan Feyzioglu'nun Haksız İddialarına Cevabım*, Ulusal Basımevi, Ankara, 1967.

GÖKMAN, Muzaffer, *50 Yılın Tutanağı 1923-1973*, Hürriyet yay., İstanbul, 1973.

Güven Partisi II. Büyük Kongre Bildirisi, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1971.

Güven Partisi Programı, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1967.

IV. Büyük Kongre 14-15 Haziran 1975 Genel Yönetim Kurulu Raporu, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1975.

KIRCA, Coşkun, "Demokratik Sosyalizm Nedir?", *Milliyet*, 24 Nisan 1967.

_____, *CHP Sosyalist Bir Parti midir?*, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 1967.